

İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması¹

Nursen Aydın, Munzur Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

ORCID: 0000-0001-5827-7246

E-Posta: nursenaydin@munzur.edu.tr

Erdal Dağtaş, Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Basın ve Yayın Bölümü

ORCID: 0000-0001-9716-2150

E-Posta: edagtas@anadolu.edu.tr

Özet

Kapitalist üretim sisteminin her yeniden yapılanma süreci, işçi sınıfı aleyhine sonuçlanan değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, Sovyet sosyalist düzenin dağılmasının ardından kapitalist sistemin alternatifsiz mutlak gücünü ilan etmesi, sınıfların ortadan kalktığını savunan post-modern görüşlere dayanak oluşturmuştur. Sözü edilen görüşler, Marksizmin sınıf mücadelelerine atfettiği ayrıcalıklı konumun post-kapitalist toplumlarda geçerliliğini büyük ölçüde yitirdiğini ve çoğulcu kimlikler temelindeki sorunların siyaset alanının gündemini oluşturduğunu savunmaktadır. Kuramsal anlamda sınıf hareketlerinin yok sayılması gerek sanayi gerekse hizmet sektöründeki işçi sınıfının sermayeye karşı devam eden mücadelesinin somut varlığını ortadan kaldırmamaktadır. Toplumsal bir gerçeklik olan sınıf mücadelelerinin inkâr edildiği kuramsal görüşlerin yaygınlık kazanmasında neo-liberalizmin hegemonya alanlarından biri olarak medyanın ideolojik işlevi yadsınamaz.

Bu çalışma, işçi sınıfı ve mücadelesinin sona erdiğini ileri süren post-modern görüşlerin egemen hale gelmesinde medyanın işlevini sorgulamaktadır. Bu doğrultuda, sınıf temelli toplumsal hareket örneği olan THY grevi ile yeni toplumsal hareket örneği olan Cerattepe direnişinin basılı gazetelerdeki (Evrensel, Hürriyet, Yeni Şafak) ve alternatif haber sitelerindeki (Bianet, Sendika.org, T24) sunumu eleştirel ekonomi politik yaklaşım çerçevesinde incelenmiştir. Temsil ettikleri ideolojiler temelinde belirlenen medya kuruluşlarının THY grevi ve Cerattepe direnişi özelinde, işçi sınıfı ve çevre hareketleri konusunda nasıl bir tutuma sahip oldukları ortaya konulmuştur.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, verilerin toplanmasında metin çözümlemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın çözümleme

407 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

nesnesi basılı gazetelerde ve alternatif haber sitelerinde yer alan THY grevi (15 Mayıs-21 Aralık 2013) ve Cerattepe direnişi (21 Haziran 2015-29 Şubat 2016) ile ilgili köşe yazıları çözümlenmiştir. Böylece, kuramsal alanda işçi sınıfını ve mücadelesini görmezden gelen görüşlerin ve neo-liberal bakış açısının taşıyıcısı olarak medyanın rolüne dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, işçi sınıfı ve çevre hareketleri söz konusu olduğunda, basılı gazetelerin ve alternatif haber sitelerinin tutumunda farklılık olup olmadığı sorusuna yanıtlar aranmıştır. Sonuç olarak, sınıf hareketlerinin yeni toplumsal hareketler karşısında ideolojik açıdan ayrımcılığa uğradığı gözlenmiştir. Sınıf mücadelelerinin sona erdiğini ileri süren post-modern görüşler, ana akım medya aracılığıyla yeniden üretilerek egemen hale getirilmektedir. Bu noktada, özellikle sosyalist sol basın ve alternatif haber siteleri, işçi sınıfının ve sınıf temelli hareketlerin toplumsal gerçekliğinin kamuoyuna doğru yansıtılması bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Sınıf hareketi, Çevre hareketi, Eleştirel Ekonomi Politik, Geleneksel medya, Alternatif medya.

Media Reflection of the Postmodernist Denial of the Working Class and its Struggle: Comparison of THY Strike and Cerattepe Resistance Examples

Abstract

Every restructuring process of the capitalist production system has brought about change and transformation that resulted against the working class. However, after the collapse of the Soviet socialist order, the capitalist system's declaration of absolute power without alternatives formed the basis for post-modern views that argue that classes have disappeared. The aforementioned views argue that the privileged position that Marxism attributed to class struggles has largely lost its validity in post-capitalist societies and that the problems on the basis of pluralist identities constitute the agenda of the political field. In theory, ignoring class movements does not eliminate the concrete existence of the ongoing struggles of the working class in both industry and service sectors against capital. The ideological function of the media, as one of the hegemony areas of neo-liberalism, cannot be denied in the spread of theoretical views in which class struggles, which are a social reality, are denied.

This study questions the function of the media in the domination of post-modern views that claim the working class and its struggle are over. The representations of the THY strike, a case of class-based social movements, and of the Cerattepe resistance, a case of new social movements, in printed newspapers (Evrensel, Hürriyet, Yeni Şafak)

Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin 408 Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

and alternative news sites (Bianet, Sendika.org, T24) are analyzed through the lens of critical political economy approach. The stances, in the cases of the THY strike and the Cerattepe resistance, taken by the media organizations which are determined on the basis of the ideologies they represent towards the working class and environmental movements are disclosed.

In this qualitative research, textual analysis techniques are used to collect the data on the subject. Contents in the form of columns about the THY strike (from May 15th to December 21th, 2013) and the Cerattepe resistance (from June 21st, 2015 to February 29th, 2016) in printed newspapers and alternative news sites, who are the object of the analysis of the study are analyzed. The findings obtained from the textual analysis are interpreted, supported by the opinions of journalists on the content. Thus, it has been tried to draw attention to the role of the media as the carrier of the views and neo-liberal perspective that ignores the working class and its struggle in the theoretical field. However, when it comes to the working class and environmental movements, an answer has been sought to the question of whether there is a difference in the attitudes of printed newspapers and alternative news sites. In conclusion, it is observed that class movements are ideologically discriminated against the new social movements. Post-modern views claiming the end of class struggles are reproduced and dominated by the mainstream media. At this point, especially the socialist left press and alternative news sites are important in terms of reflecting the social reality of the working class and class-based movements to the public.

Keywords: Class movement, Environmental movement, Critical Political Economy, Traditional media, Alternative media.

Giriş

Kapitalizm, 21. yüzyılda dünyanın büyük çoğunluğunda hâlâ egemen üretim biçimi olarak varlığını sürdürüyor olsa da Karl Marx ve Max Weber'in çözümlendiği dönemden bu yana çok farklı görünümlere sahip olmuştur. Kapitalizmin 20. yüzyıldan başlayarak geçirdiği dönüşümle birlikte, bir yandan endüstriyel ilişkiler alanında sermayenin emek üzerindeki egemenliği daha güçlü hale gelirken, diğer yandan toplumsal sınıfların yeniden tanımlanması tartışmaları kapsamında işçi sınıfının sınıfsal konumu sorgulanmaya başlanmıştır. Yüzyılın sonlarında reel sosyalizmin çözümlenmesi ve küreselleşme adı altında yeni emperyalizmin tüm dünyada egemen güç haline gelmesi, sol muhalefetin kriziyle birlikte "tarihin ve ideolojilerin sonu" nun ilan edilmesini de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, 19. yüzyılın temel toplumsal aktörü olarak işçi sınıfı ve onun doğrudan emek-sermaye çelişkisinden kaynaklanan mücadelelerinin

409 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

gelişmiş kapitalist toplumlarda karşılığının bulunmadığı savunulmaktadır. Post-endüstriyel ya da post-modern toplumların temel sorunlarının ve muhalefet biçimlerinin değiştiği ileri sürülmektedir. Artık, öznelerin tek bir sınıf altında tanımlanmadığı ve toplumsal hareketlerin farklılıkların öne çıkartıldığı kimlik temelli sorunlardan kaynaklandığı yönündeki görüşler yaygınlık kazanmıştır.

Batılı ülkelerde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sınıf mücadelelerinin sonunu ilan eden burjuva sosyal bilimlerinin iddiasına göre, dünyayı artık, sınıf mücadeleleri değil kimlik hareketleri (milliyetçi, dinsel, mezhepsel vb. hareketler) yönetmektedir. Dolayısıyla, sınıfın yerini birey, mücadelenin yerini ise uzlaşma almıştır ve işçi sınıfı mücadelesi miadını doldurmuş bir kavram haline gelmiştir (Savran, 2011: 23). İşçi sınıfının ve mücadelelerinin sonunu ilan eden görüşler, 21. yüzyılda yaşanan eşitsizliklerin ve taleplerin ekonomik olgularla açıklanamayacağını, 19. yüzyılın sınıf temelli toplumsal hareketlerinin bir karşılığının olmadığını ve toplumsal mücadele alanının kültürel alanlara kaydığını savunmaktadır. Toplumsal hareketleri "sınıf temelli/geleneksel/eski" ve "yeni" biçiminde ayıran bu görüşler, işçi hareketlerini dar içerikli, kendi iktisadi çıkarlarından başka bir şey gündeme getir(e)memiş ve hatta diğer toplumsal kesimleri dışlamış hareketler olarak tanımlarken; yeni toplumsal hareketler ise daha zengin içerik ve taleplere sahip, dar iktisadi çıkarlardan bağımsızlaşmış, daha demokratik ve katılıma açık hareketler olarak nitelendirilmektedir (Çetinkaya, 2015: 44-45). İşçi sınıfı hareketlerinin geleneksel materyalist vurgularının aksine, yeni toplumsal hareketler "değer temelli post-materyalist" konuları sorunsallaştırmaktadır (Inglehart ve Flanagan, 1987: 1297). Yeni toplumsal hareketlerin sorun ettiği konularda yürütülen mücadeleler kuşkusuz önemli açılımlar sunmaktadır. Ancak, sözü edilen sorunların kaynağının neo-liberal politikaların sermaye lehine uygulamalarının sınıfsal karakterinden bağımsız olmadığını kabul edilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, işçi sınıfının ve mücadelesinin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşümle birlikte eski gücüne sahip olmadığı gerçeği, işçi sınıfının ve mücadelelerinin sona erdiğinin ya da ortadan kalktığının dayanağı olamaz. Kuramsal anlamda her ne kadar yok sayılsa da ister örgütlü ya da örgütsüz isterse işkolu ya da işyeri düzeyinde olsun işçi sınıfının sermayeye karşı mücadele ediyor olması toplumsal bir gerçekliktir. Bu gerçekliğin inkâr edildiği kuramsal görüşlerin yaygınlık kazanmasında neo-liberalizmin hegemonya alanlarından biri olarak medya önemli bir ideolojik işleve sahiptir.

İşçi sınıfı hareketlerinin ana akım medyadaki temsiline bakıldığında, sistem karşıtı gösteri ve eylemlerin genellikle sansasyonel bir şekilde ahlaki panik

havası içinde yansıtıldığı, sözü edilen hareketler eğer şiddet içeriyorsa kamu güvenliği anlayışının ön plana çıkarıldığı görülmektedir (Yaylagül, 2016: 144). Gösteri, şiddet ve gözaltı durumlarında medyada yer bulan eylem ve hak arayışı türündeki toplumsal hareketler ya bağlamlarından kopuk ve arka plansız ya da çarpıtılarak sunulmaktadır (Dağtaş, 2008: 67). Egemen medyanın ilke olarak radikal ve muhalif düşünceleri dışladığı, bunları gündeme getirdiğinde ise sözü edilen düşünceleri olumsuz ya da içeriği sınırlı bir çerçeve içine yerleştirerek sunduğu bir ortamda muhalif grupların kendi medya ve iletişim biçimlerini oluşturmaları gerekli hale gelmektedir. Bu stratejinin odak noktasında verili kurumların dışında işleyen alternatif görsel-ışitsel ve basılı medya kurumları (Kellner, 2004: 719) ile internet yer almaktadır. Dolayısıyla, geleneksel ve yeni medya bağlamında basılı gazeteler ve alternatif haber sitelerinin işçi sınıfı hareketlerine ve çevre hareketlerine yönelik tutumunun irdelenmesi bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, sınıf temelli toplumsal hareket örneği olan Türk Hava Yolları (THY) grevi ile bir çevre hareketi olarak yeni toplumsal hareketler örneği olan Cerattepe direnişine ilişkin basılı gazetelerde ve alternatif haber sitelerinde yer alan köşe yazılarının karşılaştırmalı çözümlenmesi ve sözü edilen medya ortamlarındaki sunumunun tartışılması çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Sınıf Tartışmaları Ekseninde Medyada İşçi Sınıfı ve Mücadelelerinin Temsili

Kapitalist üretimin 1970'li yıllardan sonra fordizmden post-fordizme geçişiyle birlikte üretimin bilgi teknolojileri temelinde yeniden örgütlenmesi ve sermayenin yatırım alanlarının hizmet sektörüne doğru genişlemesi bir yandan emek süreçlerini dönüşüme uğrattırırken, diğer yandan gerek kuramsal gerekse toplumsal gerçeklik bağlamında işçi sınıfının nesnel ve öznel konumunu tartışmalı hale getirmiştir. Sınıf üzerine yapılan tartışmalar, kapitalist üretim sürecindeki değişim ve dönüşüme koşut olarak Marksist sınıf kuramının geçerliliğinin dışlanması ya da yeniden yorumlanması temeline dayanmaktadır.

Kapitalizmin post-endüstriyel aşamaya geçişini üretim sürecinde ve toplumun sınıf yapısında meydana gelen bir devrim olarak nitelendiren görüşler, tüketim mallarının üretimiyle tanımlanan endüstriyel toplumdan farklı olarak post-endüstriyel toplumda çok yönlü ve yüksek eğitilmiş profesyonellerin ve teknik sınıfın egemen hale geldiği savunulmaktadır. Buna göre, post-endüstriyel toplumda Adam Smith ve Karl Marx'ın emek-değer teorisi yerine bilgi-değer teorisi merkezi konumdadır. Bir başka deyişle, değer, emek tarafından değil ama bilgi tarafından artırılmaktadır (Bell, 1976: 46; 1999: 125-128). Yeni toplumda "gerçek" üretim faktörünün bilgi olduğu; servet yaratan temel faaliyetin ise bilginin işe uygulanmasının yolu olan verimlilik ve yenilikle yaratılan değerler

411 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

olduğu ileri sürülmektedir. Yeni toplum, kapitalistler ve proleterler olarak değil, bilgi işçileri ve hizmet işçileri biçiminde iki temel sınıftan oluşmaktadır (Drucker, 1993: 16-18). Bu yüzden, imalat yerine hizmet üretimine dayalı ekonomi alanında istihdam edilen mesleklerin yaygınlaştığı ve bilgi donanımına dayalı mesleklerin ayırt edici nitelikte olduğu varsayılmaktadır (Giddens, 1999: 330). Kapitalist üretimin teknolojik gelişimiyle birlikte hizmetler sektörünün genişlediği ve geleneksel sınıfların önemini yitirdiği yeni bir döneme girildiğini ileri süren görüşler, kol gücüyle çalışan işçileri üretim sanayileriyle özdeşleştirmekte ve hizmetler sektöründeki çalışanları ise beyaz yakalı işçiler ile sınırlandırmaktadır.

Ne var ki, 1970'lerden sonra kapitalist üretimin yeniden örgütlenmesi ve yapılanması gerek sermayenin yatırım alanlarından biri olan hizmet sektöründe gerekse taşeronluk sisteminin uygulandığı kamu hizmetlerinde emek süreçlerini sermaye lehine dönüştürerek emeğin kolektif gücünü zayıflatmaktadır. Yeni üretim sisteminin yapısı, işyerlerini ve emek gücünü parçalayarak "fordist rejimin temel direklerinden biri olan sendikaların gücünün geriletilmesi"ne neden olurken; buna karşılık, piyasa koşullarındaki değişimler ve yoğunlaşan rekabet karşısında işverenler, sendikaların zayıf düşmesinden ve işsiz kalan ya da eksik istihdam edilen işçilerin oluşturduğu işgücü fazlalığından yararlanarak daha esnek çalışma kurallarını ve iş sözleşmelerini kabul ettirebilmektedir (Harvey, 2014: 171). Ekonomik örgütlenmenin ve yapılanmanın değişimine gönderme yapan post-fordizm, aynı zamanda daha geniş bir toplumsal ve kültürel dönüşümü ifade etmektedir. Kişisel tüketim yoluyla bireysel tercihlerin maksimizasyonu, toplumsal parçalanmanın artması ve çoğulculuğun değer kazanması, eski kolektif dayanışmaların ve yekvücut kimliklerin zayıflaması, yeni kimliklerin ortaya çıkması (Hall, 1995: 108), post-fordizme geçişin toplumsal ve kültürel boyutları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, toplumsal yaşam ve mücadele biçimlerinin de örgütsüz bir hale geldiği yapılanma içerisinde sivil toplumun görece "sınıfsız" kültürel biçimlerinin önemi artarken; ekonomi ve siyasetten bütünüyle özerkleşen sivil toplumun ve kültürün parçalı ve çoğulcu yapısı kimlik temelli politikaların mücadele alanlarını oluşturmaktadır. Nitekim toplumsal yaşamın, kültürün ve politikanın temel parametreleri toplumsal sınıf, özellikle emek-sermaye mücadelesi tarafından belirlenmemektedir; örgütsüz kapitalizmin yapıları daha çok çeşitli mit ve imgeler, tüketim malları, yaşam biçimleri temelindeki (Urry, 1995: 101-104) farklılaşmış çıkarlar tarafından örülmüş durumdadır.

Sınıf siyasetinin küresel kapitalizmin anlaşılması için yeterli kuramsal çerçeveyi sun(a)madığını ileri süren görüşler, sınıf farklılıklarının ve sınıf mücadelesinin yerini tikel kimliklerin mücadelelerine bıraktığını ve mücadele alanlarının

özerklik ve kimlikleri içeren kültürel ve sembolik çatışmalara doğru kaydığını savunmaktadır (Pakulski, 2007: 61-62). Laclau, toplumsal aktörlerin üretim süreci içinde konumlanışının, bu aktörlerin kimliklerini tanımlamakta merkezi bir yer işgal etmeye devam ettiğini belirtmekle birlikte bu konumlanışın, artık öznelerin kimliklerini sistematik biçimde belirlemediğini de ileri sürmektedir (İnsel, 2015: 11). Dolayısıyla, yeni toplumsal muhalefetin temel belirleyicilerini ırk, cinsiyet, etnisite, cinsellik vb. öznel kimliklerin sorunları ve mücadeleleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, “çağdaş kolektif eylem biçimleri, 19. yüzyıldaki örneklerinin tersine maddi malların üretim ve dağıtım çatışmalarıyla ilgilenmezler” (Melucci, 2007: 96-97). Bir başka deyişle, 1960’lı yıllardan sonra post-endüstriyel toplumların temel sorunları ekonomik temellerden kaynaklanmamaktadır. Yeni dünya düzenini ve yeni toplumsal hareketleri kimlikler, farklılıklar ve kültürel değerler şekillendirmektedir.

Bu bağlamda, kapitalist sistemin yeniden yapılanma sürecinde emek-sermaye ilişkilerinin değişmesi, sermayenin küreselleşmesi ve kapitalist üretim alanlarının genişlemesinin yanı sıra, işçi sınıfı hareketlerinin tarihsel süreç içerisindeki görece yenilgileri, 1968 öğrenci hareketlerinin yükselişi, neo-liberal ekonomi politikalarının 1980’lerden sonra yeni sağ ideoloji çerçevesinde işçi sınıfı mücadelelerinin kazanımlarını tersine çevirmesi ve reel sosyalizmin çöküşü gibi tarihsel gelişmeler işçi sınıfının ve mücadelelerinin ekonomik ve politik alandaki varlığının sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle sosyalizmin çöküşüyle birlikte küresel ölçekte tek egemen güç haline gelen kapitalist sistemin tehdit olarak gördüğü işçi sınıfı olgusu, toplumsal formasyonda görünmez kılınmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda, teorik düzlemde emek-sermaye ilişkilerinin şekillendirdiği sınıfsal sorunların varlığını inkâr eden post-modernist görüşlere geçerlilik kazandırılmasında ve yaygınlaştırılmasında, kapitalist sistemin sürdürülmesinin önemli ideolojik aygıtlarından biri olan medya etkin bir rol oynamaktadır. Toplumsal hareketlerin genelinde olduğu gibi grev ve çevre hareketlerinin temel aktörlerinin taleplerini ve sorunlarını kamusal alana taşıma konusunda da önemli bir role sahip olan medya, özellikle internetin yaygınlaşmasıyla birlikte yeni medya toplumsal hareketler için etkili bir alan haline gelse de, geleneksel medyanın toplumsal hareketler için hâlâ önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Ne var ki, geleneksel yaygın medyanın büyük sermaye kuruluşlarının yönetimi ve kontrolü altındaki ekonomi politik yapısından ve buna bağlı olarak ideolojik temelde dışlayıcı niteliğinden kaynaklı sınırlılıkları, bireylerin ve toplumsal aktörlerin medya aracılığıyla kendilerini ifade edebilmelerine engel oluşturmaktadır. Medyanın mülkiyet yapısındaki değişim, medyanın siyasal

413 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

iktidarla ilişkilerini de etkilemektedir. Medya, dördüncü güç olarak siyasal iktidarı denetlemekten çok, siyasal iktidar üzerinde dolaylı etkide bulunan büyük sermaye gruplarının araçlarından biri haline gelmektedir. Bu anlamda, medya içeriklerinin diğer türlerinde olduğu gibi haber içeriklerinin üretim sürecinde de sermayenin ve siyasal iktidarının çıkarlarını gözeten söylemler yaygın biçimde kullanılmaktadır (Curran, 1997: 148-149).

Martin Lee ve Norman Solomon'a (1991: 59-69) göre, finansal çıkarlar haberlerde gördüklerimizi ve görmediklerimizi belirleyen önemli bir mekanizmadır. Çünkü temel gelir kaynaklarının önemli bir bölümü reklamlara bağlı olan yazılı ve görsel medya kuruluşları, finansal desteğin sürekliliği adına içeriklerini reklam verenlerin gereksinimlerini karşılayacak biçimde oluşturmaktadır. Medyanın reklam gelirlerine bağlı olarak bilgiyi kamusal yarardan ziyade sermayenin çıkarları doğrultusunda üretmesi, kamusal söylemlerin potansiyel çeşitliliğini azaltarak medya içeriklerinin tek tipleşmesine ve kamusal bilginin şirket kontrolündeki ürünlerin özel alanına dönüştürülmesine neden olmaktadır (Hackett ve Carroll, 2006: 5-9). Kaldı ki, medyanın artan ticarileşmesi, şirketleşmesi ve tekelleşmesi gerek bireylerin kamusal tartışmalar için sağlıklı bilgi edinebilmesinin gerekse toplumsal hareketlerin medyada doğru bir şekilde temsil edilerek sorun ve taleplerini kamuoyuna duyurmasının önündeki engellerin temel kaynağını oluşturmaktadır.

Bu kapsamda, toplumsal hareketlerin medyadaki sunumuna ilişkin yapılan çalışmalara bakıldığında, 1960'ların önemli toplumsal hareketlerinden biri olan Vietnam Savaşı'nı protesto etmek üzere düzenlenen yürüyüş ve gösterilerde yazılı ve görsel medyanın, gösterileri temel olarak 'şiddet' çerçevesiyle (Halloran vd., 1970) vermesinin yanı sıra önemsizleştiren, kutuplaştıran, iç anlaşmazlıkları vurgulayan, marjinalleştiren, hareketin büyüklüğünü (katılımcı sayısını düşük gösterme) ve etkililiğini küçümseyen (Gitlin, 1980) bir biçimde sunduğu görülmektedir. Ayrıca, haberlerde hükümet yetkililerinin açıklamalarına bağlılık, göstericiler hakkında komünistliğe vurgu ve gösterilerdeki barışçıl yönlerin görmezden gelinmesi (Gitlin, 1980: 28) gibi çerçevelere de başvurulmaktadır. ABD'de 1982 ve 1991 yıllarında gerçekleştirilen gösterilerin gazete ve televizyon haberlerindeki sunumunda da haber toplama rutinleri, haber değeri ölçütü, şirket hegemonyası gibi medyanın seçme yanlılığı mekanizmalarının belirleyici olduğu ortaya konulmuştur (McCarthy vd., 1996: 480-481). Buna göre, gösterilerin büyük çoğunluğu yaygın medya tarafından yok sayılırken, geniş katılımın olduğu olaylara haberlerde yer verilmiştir (McCarthy vd., 1996: 494).

Bununla birlikte, kişiselleştirmek, olayları bağlamından koparmak ya da

dramatize etmek de medyanın toplumsal hareketlere yönelik benimsediği tutumlar arasında yer almaktadır. Bu tutum, bir sorunun toplumsal nedenlerinden ziyade bireysel sorumluluklar çerçevesinde ele alınarak yapısal nedenlerine referansta bulunmadan ve eylemcilerin eleştirilerinin asıl anlamını vurgulamadan sorunların yüzeysel bir biçimde dile getirilmesidir (Smith vd., 2001: 1403-1404). Böylece, medya, toplumsal hareketlerin hak arayışlarına ve sorunlarına odaklanmak yerine (Boykoff, 2006: 203); protestonun büyüklüğünü, eylemcilerin polisle çatışmalarını, tutuklamaları, şiddet olaylarını ya da eylemcilerin ilgi çekici görüntülerini haber içeriğinin merkezine çekerek protestonun anlamını görünmez kılmaktadır.

Toplumsal hareketlerin yaygın ve alternatif haber medyasındaki sunumunu karşılaştırmalı olarak ele alan çalışmalarda ise, Occupy Wall Street (Wall Street'i İşgal Et) örneğinde olduğu gibi yaygın medyanın gösterilere karşı ilgisiz ve küçümseyici bir tutum içerisinde olduğu, protestocuları da "kontROLSÜZ ve karmaşık bir hippie topluluğu" (Cissel, 2012: 75) olarak nitelendirdiği saptanmıştır. Alternatif haber medyasının ise protestocuların ve gösterilerin gücüne ve çeşitliliğine vurgu yapmakla birlikte, egemen iktidar yapılarının ve yaygın medyanın protestocuların serbest konuşma özgürlüklerini yasakladığına ve söz sahibi olmalarına engel olduklarına dikkat çekilmiştir (Cissel, 2012: 67, 75). Aynı protesto eyleminin Türkiye'deki yaygın ve alternatif medyadaki temsilinde ise yaygın medyanın kapitalist sistemi hedef alan toplumsal hareketleri değersizleştirme ve marjinalleştirme ya da şiddet olgusuyla yansıtma eğilimi söz konusu olmuştur. Yaygın medyaya karşıt olarak konumlanan alternatif medyanın ise yeni toplumsal hareketlere ilişkin duyarlılığı ve liberal demokrasiye yönelik eleştirel tutumu nedeniyle "öteki"lerin sesi olma, yaygın medya tarafından temsil edilmeyen muhalif hareketlere temsil olanağı sunma (Şen, 2012: 164) yönünde konumlandığı ortaya konulmuştur.

Bu bağlamda, sermayenin önemli yatırım alanlarından biri olan yaygın medyada hem genel anlamda toplumsal hareketlerin hem de işçi sınıfı hareketlerinin sorunlarını dile getirme noktasında sermayenin çıkarları gözetilmekte, işçi sınıfı medyadan dışlanmakta (Stevenson, 2015: 54) ve siyasi iktidarların uygulamaları ve söylemleri doğrultusunda içerikler üretilmektedir. Bu yüzden, grevle ilgili olayların haberleştirilmesinde medya kuruluşları grevin nedenlerini işçilerin görüşlerine başvurarak yazmak yerine, politikacılar ve uzmanlar gibi akredite kaynakların grevlerin olumsuz sonuçlarına ilişkin yaptığı tanımlamaları öne çıkararak bir sunum gerçekleştirmektedir (İnal, 1994: 173). Eylemlerin şiddet yönüne vurgu yapılması, eylemlerin siyasetçilerin açıklamaları aracılığıyla yansıtılması, işçilerin suçlu olarak konumlandırılması (Mattoni, 2016) ve grev

415 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

karşıtı milliyetçi anlatıyla çerçeveleme (Kumar, 2005) haber medyasının sınıf temelli toplumsal hareketlere yönelik tutumunu oluşturmaktadır.

Türkiye’de işçi sınıfının medyadaki temsiline bakıldığında, “işçi sınıfının politik pratikleri yoluyla kendisini görünür kılma olanaklarının zayıfla(tıl)dığı”, özellikle 1980 öncesinde ve sonrasında sorunlu ve gerilimli bir politik özne konumunda olduğu ve 1980 sonrasında yeni sağın küreselleşme ideolojisinin işçi sınıfının ölümünü ilan etmesine karşın medyada gerilimli bir özne olmayı sürdürdüğü (Dursun, 1998: 211- 213) görülmektedir. Türkiye’de işçi sınıfı hareketlerinin yazılı basındaki temsilinde öne çıkan sunum biçimleri, tanımlamalar ve çerçevelemeler şöyle özetlenebilir: ‘Kan ve şiddet’ haber değerleri üzerinden sunma, işçilerin sorunlarına ve değerlendirmelerine yer verilmemesi (Özer, 2001); eylemlerin kutlama ve şenlik yönüne vurgu yapılması, ekonomik ve toplumsal anlamına, sınıfsal boyutuna yer verilmemesi (Şen ve Çetinkaya, 2013); ‘değersizleştirme’, ‘marjinalleştirme’ ve “şiddet” kavramıyla çerçeveleme (Şen, 2011); işçi sınıfının ‘solcu militan’, ‘hükümete komplo kuran’, ‘esnafı mağdur eden’, ‘çalışmadan ücret isteyen kişiler’ (Kaner Koç, 2012); ‘grev yaparak halkın başına problem açan, hayatı zorlaştıran ve sağlığı tehdit eden, sosyoekonomik dengelere aldırmayan bir kesim’ (Gürtaş, 1994). Öte yandan, işçi eylemlerine çok az yer verilmesi, neo-liberal söyleme karşı yükseltilen seslerin etkisiz kılınması (Tirman, 2007); eylemlerin kamuoyu tarafından destek bulmadığı ve ülke ekonomisine zarar verdiği yönündeki söylemlerle yansıtılması (Epikman, 2007); işçi eylemlerinin konusunun ve içeriğinin göz ardı edilerek eylemler sırasındaki olayların öne çıkartılması (Doğu, 2015) basın işçi sınıfı hareketlerine yönelik ideolojik tutumunun göstergeleri olarak tanımlanabilir.

Buna karşılık, dijital yeni medya ortamları katılıma, etkileşime, bilginin ve düşüncelerin hızla yayılmasına olanak sağlayan özelliğiyle bireyler ve kolektif gruplar için yeni bir kamusal iletişim alanı sunmaktadır. Toplumsal hareketler ile yaygın medya arasındaki çekişmeli ilişki dikkate alındığında, bilgi ve enformasyonun hızlı ve geniş ölçekte aktarılabilir ve ulaşılabilir olması, âdem-i merkezîyetçi yapılanması, ifade özgürlüğüne ve siyasal katılıma olanak sağlaması gibi temel nitelikler (Timisi, 2003: 193-203), yeni medyanın toplumsal hareketlerin hedeflerini gerçekleştirmek için stratejik bir iletişim aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, “modası geçmiş bir politik özne” olarak yaygın medyadan dışlanan işçilerin grev ve direniş eylemlerinde alternatif bir iletişim ortamı olarak sosyal medyayı kullanabildikleri görülmektedir. İşçiler gerek örgütlenme pratikleri açısından gerekse yürütülen mücadelenin her aşamasında seslerini duyurmak ve kamuoyunu gelişmelerden haberdar etmek amacıyla sosyal ağlardan etkin bir biçimde yararlanabilmektedir (Dağtaş ve Yıldız, 2016).

Bunun yanı sıra, ticarileşen medya karşısında internetin de sunduğu olanaklarla birlikte yaygınlaşan alternatif haber medyası geleneksel ve yeni toplumsal hareketler için önemli bir kamusal mecra oluşturmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada, yeni toplumsal hareketler karşısında işçi sınıfı hareketlerini yok sayan post-modern görüşlerin medyadaki yansımaları *THY grevi* ve *Cerattepe direnişi* özelinde geleneksel ve yeni medya bağlamında karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir. Sınıf temelli toplumsal hareket örneği olan THY grevi, kurumsal ve iktisadi bakımdan Türkiye'nin köklü kurumlarından birinde gerçekleştirilen tarihi geçmişe sahip örgütlü bir mücadele olması; yeni toplumsal hareketler örneği olarak Cerattepe direnişi ise Türkiye'nin en önemli doğal yaşam ve turizm bölgelerinden birinde 25 yıldır madencilik faaliyetlerine karşı yürütülen en uzun çevre mücadelesi olması nedeniyle çalışma kapsamına alınmıştır.

Araştırmanın çözümleme nesnesi olarak basılı gazetelerden *Evrensel*, *Hürriyet* ve *Yeni Şafak* gazeteleri ile alternatif haber sitelerinden *Bianet*, *Sendika.org* ve *T24* haber siteleri yayın politikaları ve buna bağlı olarak temsil ettikleri ideolojiler temelinde belirlenmiştir. *Evrensel* sosyalist sol basını, *Hürriyet* merkez/liberal basını² ve *Yeni Şafak* İslamcı muhafazakâr basını temsilen; *Bianet* ve *T24* liberal sol yaklaşımın temsilcisi olarak, *Sendika.org* ise sosyalist sol çizgiyi örnekleyen niteliğiyle araştırmaya dâhil edilmiştir.³

Çalışmada nitel çözümleme yöntemi benimsenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, basılı gazetelerdeki ve alternatif haber sitelerindeki THY grevine ve Cerattepe direnişine ilişkin köşe yazıları *metin çözümlemesi* tekniğinden yararlanılarak incelenmiştir. Türkiye'de emek ve çevre hareketi bakımından uzun bir tarihsel geçmişe sahip olan THY grevi ve Cerattepe direnişiyle ilgili metinlerin çözümlenmesinde, sözü edilen hareketlerin yakın dönemde gerçekleşen mücadelelerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda, THY grevi ile ilgili 15 Mayıs-21 Aralık 2013; Cerattepe direnişiyle ilgili de 21 Haziran 2015-29 Şubat 2016 tarihleri arasında yayım(n)lanan köşe yazıları çözümlenmiştir. THY grevine ilişkin olarak belirlenen dönem, THY yönetimi ile Hava-İş Sendikası arasında gerçekleştirilen 24. dönem toplu iş sözleşmesinin uyuşmazlıkla sonuçlanması üzerine sendikanın aldığı grev kararının uygulanmaya başlandığı ve grevin sona erdirildiği tarihleri ifade etmektedir. Cerattepe direnişiyle ilgili tarih aralığı ise, Cengiz Holding'e bağlı Eti Bakır A.Ş. tarafından Cerattepe bölgesinde yapılması planlanan madencilik faaliyetlerine karşı Artvin halkının bölgede başlattığı nöbetli eylemin başlangıcından 16 Şubat 2016 tarihinde şirketin maden sahasına girmesini engellemeye çalışan Artvin halkına yönelik

417 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

polisin yoğun müdahalesinin ve sonrasında yaşanan gelişmelerin olduğu dönemi kapsamaktadır. Çalışmanın çözümleme bölümü, THY grevi ve Cerattepe direnişiyle ilgili belirlenen zaman aralığı ve seçilen medya kuruluşlarıyla sınırlanmıştır. Ayrıca, çalışmadan elde edilen bulgular irdelenen örnek olaylar ve seçilen medya kuruluşları bağlamında yorumlanmıştır.

Basılı Gazeteler ve Alternatif Haber Sitelerinde Grev ve Çevre Hareketlerinin Sunumu

Çalışmanın bu başlığında, basılı gazetelerde ve alternatif haber sitelerinde THY grevi ve Cerattepe direnişi ile ilgili köşe yazılarına ne oranda yer verildiği ve konuyla ilgili metinlerde nasıl bir tutum sergilendiği sorusuna yanıt aranmıştır. Metin çözümlemesinin yanı sıra, incelenen basılı gazeteler ve alternatif haber sitelerinde konuyla ilgili köşe yazılarının sayısal dağılımına yer verilmiştir. Çalışmadan elde edilen nitel veriler kadar nicel verilerin de medyanın, işçi sınıfı ve çevre hareketlerine yönelik tutumunun sorgulanmasında önemli bulgular sunacağı düşünülmüştür.

Tablo 1: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi ile İlgili Köşe Yazılarının Sayısal Dağılımı

BASILI GAZETELER					ALTERNATİF HABER SİTELERİ			
	Evrensel	Hürriyet	Yeni Şafak	TOPLAM	Bianet	Sendika.org	T24	TOPLAM
THY GREVİ	7	5	1	13	2	7	1	10
CERATTEPE DİRENİŞİ	7	12	2	21	1	8	1	10

Genel olarak değerlendirildiğinde, basılı gazetelerde hem THY grevi hem Cerattepe direnişi ile ilgili daha fazla köşe yazısının yer aldığı görülmektedir. Gazeteler arasındaki dağılıma bakıldığında *Evrensel* gazetesi her iki konuya eşit oranda yer verirken, *Hürriyet* gazetesinin Cerattepe direnişine *Evrensel* ve alternatif haber sitelerinden daha fazla yer ayırdığı dikkat çekmektedir. Ne var ki, *Hürriyet* gazetesindeki Cerattepe direnişiyle ilgili içeriklere bakıldığında 12 köşe yazısından 5'i doğrudan konuyu ele alan yazılardır. Bunun dışındaki

yazılar, yazarların ana başlık olarak farklı bir konuyu ele aldıkları köşelerinde Cerattepe direnişine ayrı bir ara başlık altında değindikleri gözlenmiştir. Diğer taraftan, alternatif haber sitelerinde her iki konuyla ilgili köşe yazılarının sayısı eşit düzeydeyken, en fazla köşe yazısı *Sendika.org*'da yer almıştır. *Sendika.org*'da yer alan köşe yazıları, THY grevi ve Cerattepe direnişine ilişkin farklı gazetelerde yayınlanmış yazılardan oluşmaktadır. Bu noktada, sitede yer verilen köşe yazılarının *Sendika.org* ile benzer yayın politikasına sahip gazetelerden alındığını belirtmek gerekir.

Tablo 2: THY Greviyle İlgili Köşe Yazılarının Aylara Göre Sayısal Dağılımı

THY Grevi Haberleri (15 Mayıs-21 Aralık 2013)									
	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	TOPLAM
Evrensel	3	1	-	1	-	1	-	1	7
Hürriyet	2	-	2	-	-	-	-	1	5
Yeni Şafak	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Bianet	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Sendika.org	6	-	1	-	-	-	-	-	7
T24	-	-	1	-	-	-	-	-	1

THY grevi ve Cerattepe direnişisiyle ilgili köşe yazılarının aylara göre dağılımına bakıldığında, yazıların THY grevinin başladığı mayıs ayında ve Cerattepe direnişisi sürecinde kolluk güçlerinin yoğun müdahalesinin yaşandığı şubat ayında yoğunluk kazandığı görülmüştür. Grevin sona erdiği aralık ayında ise, yalnızca *Evrensel* ve *Hürriyet* gazetelerinde konuyla ilgili köşe yazılarına rastlanılmıştır (Bkz. Tablo 2).

Tablo 3'te gözlemlendiği üzere, Cerattepe direnişisine ilişkin köşe yazılarının dağılımında, Şubat ayının öne çıkması, Artvin halkına yönelik kolluk güçlerinin günlerce süren müdahalesinin yaşanmasıyla açıklanabilir. Cengiz Holding'e ait Eti Bakır A.Ş. tarafından Cerattepe bölgesinde yapılması planlanan madencilik faaliyetlerine karşı Artvinlilerin 21 Haziran 2015 tarihinde başlattığı nöbet tutma eylemi, şirket yetkililerinin bölgeye girişini engellemek için yürütülen fiili ve hukuki mücadele biçimleriyle aylarca sürdürülmüştür. Çalışmaları başlatmak üzere birçok kez bölgeye girmek isteyen şirket yetkililerinin 16 Şubat 2016

419 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişisi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

tarihindeki benzer girişimine karşı Artvin halkı barikatlarla engel olmaya çalışmış ve buna karşılık güvenlik güçlerinin yoğun müdahalesiyle karşılaşmıştır. Kolluk güçlerinin müdahaleleri, 17-20-21 Şubat 2016 tarihlerinde de devam etmiştir.

Tablo 3: Cerattepe Direnişiyle İlgili Köşe Yazılarının Aylara Göre Sayısal Dağılımı

Cerattepe Direnişi Haberleri (21 Haziran 2015 - 29 Şubat 2016)										
	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	TOPLAM
Evrensel	-	1	-	-	-	-	-	-	6	7
Hürriyet	-	3	-	-	-	-	-	-	9	12
Yeni Şafak	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Bianet	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Sendika.org	-	1	-	-	-	-	-	-	7	8
T24	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1

THY Grevinin Basılı Gazeteler ve Alternatif Haber Sitelerindeki Sunumu

İncelenen alternatif haber sitelerinde ve *Evrensel* gazetesinde yer alan THY greviyle ilgili köşe yazılarının genel çerçevesini, grevin ilk gününden itibaren THY yönetiminin ve hükümet yetkililerinin grevdeki işçileri ve Hava-İş Sendikası'nı baskı altına alan ve grevi etkisizleştirmeye yönelik uygulamaları oluşturmaktadır. Konuyla ilgili köşe yazılarında; THY yönetimi ve hükümet yetkililerinin greve katılımın az olduğunu, grevin etkisiz kaldığını ileri süren açıklamalarını yalanlayan değerlendirmelerin yanı sıra, Türkiye sendikacılığının içinde bulunduğu krize dikkat çekilerek daha etkin bir sendikal mücadele için çözüm önerileri sunulmuştur.

Bianet yazarlarından Sami Evren "THY grevi abluka altında" başlıklı yazısında, Türkiye'de sendikaların hak almak için pazarlık yapmasının ve anlaşamadığı zaman üretimden gelen gücünü kullanmasının kolay olmadığını belirterek bu durumun temelinde yatan siyasi ve yasal uygulamalara dikkat çekmiştir:

Yapılan yeni yasada, iş kolu barajları üzerine oynanan oyunlarla toplu sözleşme yapabilen sendikaların sayısı azaltıldı. Daha önceki yıllarda toplu iş sözleşmesi imzalayabilen 52 sendika varken, yeni çıkartılan 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu

İş Sözleşmesi Kanunu gereğince toplu iş sözleşmesi imzalayabilen sendika sayısı 43'e düşmüştür. Bu sayı ileriki yıllarda daha da düşecektir. Siyasi iktidar bir taraftan toplu sözleşme yapabilen sendika sayısını azaltıyor, bir yandan da bu hakkın kullanılmasını engelleyici düzenlemeler yapıyor. Geçtiğimiz yıllarda Bakanlar Kurulu kararı ile grevler yasaklanarak engelleniyordu. Şimdi ise öyle bir ortam yaratıldı ki, siyasi iktidarın talimatı ile hareket eden şımarık bürokratlar hukuk tanımıyor ve şirket yönetimlerinde adeta tetikçilik yapıyorlar. Siyasi iktidar ve onun bürokratları tarafından kullanılan işsizler, taşeron çalışanları, daha da öteye giderek (THY AŞ'de olduğu gibi) emekli olmuş personel ve hatta başka şirketlerde yarı zamanlı olarak çalışanlar grevci işçilere karşı seferber ediliyor ve grevler kırılmaya çalışılıyor. Bunlar yetmezmiş gibi daha da ileri gidilerek şirketler arası dayanışma sağlanıyor; polis, medya ve diğer tüm olanaklar kullanılarak grevler boşa çıkartılmaya çalışılıyor. (Evren, 17 Mayıs 2013)

Bunun yanı sıra Evren, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (Türk-İş) THY grevine destek vermemesini eleştirerek Hava-İş'in başlattığı grevin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda yalnızca THY işçilerinin değil, Türkiye işçi sınıfının kaybetmesi, sendikaların hak almasında önemli bir araç olan grevin tarihsel olarak içinin boşalması ve etkisizleşmesi anlamına geleceğine işaret etmiştir. THY grevi üzerinden Türkiye'deki sendikal mücadeledeki çatlakların ve/veya başarısızlıkların çözümü için "bütünsel örgütlenme modellerinin geliştirilmesini, daha kapsayıcı ve yeni bir sendikal anlayış oluşturmayı" öneren Evren, Türkiye'deki sendikal mücadelenin geleceği açısından 'toplumsal bir sözleşme'ye vurgu yapmıştır:

Toplu sözleşme ve pazarlık hakkını kullanmak çok zorlaştı. Küresel şirketleri ve onların hükümetlerini "Toplumsal bir sözleşme"ye zorlayacak yeni bir sendikal yapılanmasını ve mücadele hattını tartışmalıyız. Sendikal hareket, sadece çalışanların ekonomik ve özlük talepleri üzerinden yürüteceği bir mücadele ile varlığını sürdürmez ve gücünü koruyamaz. Sendikal hareketin ülkenin siyasal ve toplumsal gündemine de denk düşen tutumlar geliştirmesi zorunludur... Toplumsal bir sözleşme talebi, Kürtlerin, Alevilerin, emekçileri, işsiz yurttaşların, emeklilerin, köylülerin işten atılan 305 Hava-İş üyesinin işe dönmelerini kapsamalıdır. Sermaye emekçilere karşı mücadele cephesini genişletmiştir. Biz emekçiler ve mağdurlar da kendi cephemizi genişletmeliyiz. (Evren, 17 Mayıs 2013)

Bianet yazarlarından Çiğdem Mater ise 'Hani Grev Aksatmıyordu?' başlıklı yazısında THY grevinin etkililiğini THY şirketine ait Ankara-İstanbul seferini

421 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

yapan uçakta yaşadığı deneyime dayanarak açıklamıştır. Mater, THY uçağındaki seyahati sırasında kabin görevlilerinin üniformalarının farklı olduğunu fark ettiğini ve bu farklılığı bir kabin görevlisine sorduğunda, THY uçağındaki tüm çalışanların farklı bir havayolu şirketinin üyeleri olduğunu aktarmıştır. Mater, grevdeki işçilerin yerine başka havayolu şirketinin pilot ve kabin görevlilerinin çalıştırılmasını, grevin THY yönetimini zor durumda bıraktığının göstergesi ve grevin etkisiz kaldığı yönündeki iddiaların gerçeği yansıtmadığının kanıtı olarak sunmuştur (Mater, 28 Mayıs 2013).

T24'te Aziz Çelik ise "Bir grevfobi öyküsü: Bütün yönleriyle THY grevi" başlıklı yazısında THY grevini, arka planında yatan ekonomi politik dinamikler ile birlikte değerlendirmiştir. Geçmişten günümüze uzanan süreç içerisinde Hava-İş Sendikası'nın THY'de başlatmış olduğu grevlerde işveren ve siyasi iktidarların grev kırıcı uygulamalarına ve sendikanın etkisizleştirilmesine yönelik politikaların altını çizen Çelik, THY işçilerinin 2013 yılındaki grevinde "işverenin grevi kırmaya yönelik çeşitli uygulamalarına" ve "sendika üyelerinin greve yeterince katılmamasına" dikkat çekmiştir. Grev kararının gündeme gelmesiyle birlikte dönemin Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in "Türk Hava Yolları yalnız değildir. Ne gerekiyorsa yaparız. Ulusal güvenlik ve turizm için çok önemli bir kuruluştur. Uçuşların aksamasını kabul edemeyiz" şeklindeki açıklamalarını grev hakkının özünü zedeleyen bir tutum olarak değerlendiren Çelik yazısında, grevin "polis ablukası altında" başlatılmış olmasına ve işverenin mahkeme tarafından belirlenmiş grev kırıcı uygulamalarına vurgu yapmıştır:

(...) Hava-İş Sendikasının açtığı davada görevlendirilen bilirkişi heyetince saptanan işverenin grev kırıcı girişimleri şunlardır: 6356 sayılı yasaya göre işveren, kanuni bir grev veya lokavt süresince, iş sözleşmeleri askıda kalan işçilerin yerine, sürekli ya da geçici olarak başka işçi alamaz veya başkalarını çalıştıramaz. Ancak bilirkişi raporunda yer alan bulgulara göre, THY'nin grev uygulamasına katılan işçilerin yerine, greve katılmayan bazı işçileri, THY ile organik bağı olan diğer hava yolu şirketi personelini ve dışarıdan getirdiği yeni işçileri, sürekli ya da geçici olarak çalıştırdığı anlaşılmaktadır. Bilirkişi raporuna göre grev esnasında yasak olmasına rağmen, grevdeki işçilerin işlerini yaptırmak üzere yeni işçi alındığı tespit edilmiştir. THY yönetiminin hemen grev öncesinde 1100 yeni kabin memurunu grevcilerin yerine çalıştırmak üzere işe aldığı bizzat THY yönetimi tarafından grevci işçilerle yapılan bir görüşmede ifade edilmiştir. İstanbul 5. İş Mahkemesince 08.07.2013 günü yapılan duruşmada, Greve katılan işçilerin yerine başka işçi çalıştırıldığını belgeleyen bilirkişi raporu sonucunu değerlendirerek greve katılan işçiler yerine başka işçi çalıştıramayacağından başka işçi çalıştırılmasının ihtiyati tedbir yoluyla

durdurulmasına sataşmanın bu şekilde önlenmesine karar vermiştir. Bu kararlar THY yönetiminin grev kırıclığı yaptığı mahkeme kararı ile kesinleşmiştir. (Çelik, 9 Temmuz 2013)

THY grevindeki önemli tartışma konularından biri olarak greve katılımın yeterli olmamasını sendika tarafından açıklanan katılımcı sayılarına göre açıklayan Çelik, bu durumun işverenin grev kırıclı uygulamalarından bağımsız olmadığına ve sendika-üye ilişkisindeki ciddi bir sorunun yansıması olduğuna dikkat çekmiştir:

Greve katılan işçi sayısına ilişkin sağlıklı bilgiler olmasa da bu sayının 700 ile 1500 arasında olduğu belirtilmektedir. Hava-İş Genel Sekreteri Mustafa Yağcı'nın açıklamasına göre greve 1.500 kadar Hava-İş üyesi dönüşümlü olarak katılıyor (Radikal 20.06.2013). Kendilerini Grev Komitesi olarak adlandıran bir grup işçi tarafından yapılan 30 Haziran 2013 tarihli açıklamaya göre ise greve 700 işçi katılıyor. THY'de 6 bin uçucu personel olduğu ve 13 bin 500 civarında üyesi olan sendikanın üyelerinin önemli bir bölümünün THY'de çalıştığı dikkate alınacak olursa bu sayının oldukça sınırlı olduğu görülecektir. İşverenin grev kırıclı ve caydırıcı yöntemlerinin katılım azlığında önemli bir rolü olsa da sendika-üye ilişkisi açısından ciddi bir sorun olduğu gerçeği ortada durmaktadır. Greve katılımın sınırlılığı ciddi bir sendikal zaaftır. Öte yandan sınırlı da olsa greve katılan işçilerin varlığı ortadayken THY'nin operasyonlarının bundan hiç etkilenmiyor olması ancak rafine grev kırıclı yöntemlerle açıklanabilir. (Çelik, 9 Temmuz 2013)

Çelik'e göre, THY grevi, Türkiye'de son dönemlerde grevlere yönelik yeni bir tutumun ön plana çıktığının göstergesidir. Tarihsel sürece bakıldığında "daha önceden yoğun biçimde kullanılan grev erteleme yönteminin yerini grev kırıclığına bıraktığına" işaret eden Çelik, bir dizi nedene bağlı olmakla birlikte, Türkiye'de grev eğiliminin son yıllarda ciddi bir düşüş içerisinde olmasında grevleri etkisizleştirmeye yönelik politikaların belirleyici olduğunu ifade etmektedir (Çelik, 9 Temmuz 2013).

Sendika.org'da yer alan köşe yazılarında da bir yandan grev kırıclığı konusu ve greve destek verilmesi gerektiği, diğer yandan da Türkiye sendikacılığının içinde bulunduğu kriz dile getirilmiştir. *Sendika.org*'un 18 Mayıs tarihli sayfasında yer verilen Yurt gazetesinin köşe yazarı Atilla Özsever'in "AKP'nin grev kırıclılığıyla mücadele" başlıklı yazısında, AKP hükümetinin 22 Nisan'da Çaykur'da başlatılan grevde olduğu gibi THY grevinde de grevi kırmaya yönelik uygulamaların hayata geçirildiğine dikkat çekilerek "AKP'nin işçi hareketine yönelik yeni 'silahı'nın

423 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

grev kırıcılığı” olduğu saptaması yapılmıştır:

Aynı grev kırıcılığı yöntemini değişik bir biçimde THY’de denemek isteyen AKP, toplu sözleşme kapsamı dışında part-time çalışan ve tam anlamı ile gerekli eğitimi almayan personeli uçuşa yönlendirdi. Keza polis kuşatmasıyla greve çıkan Hava-İş Sendikası ve grev gözcüleri üzerinde büyük bir baskı uygulandı... sendika yöneticilerinin THY’deki grev yerlerine gitmesi engellendi. Greve katılacak uçuş personeli, işten çıkarılmakla tehdit edildi. Grev yerine gelen personel, grev pankartını ve grevle ilgili etkinlikleri göremeyince işe katılmak durumunda kaldı. Bu yazıyı yazdığımız dün öğlen saatlerinde, grevin tam anlamıyla başarıya ulaşmış olmadığı net değildi, kritik bir pozisyon vardı. (Özsever, 18 Mayıs 2013)

Özsever, söz konusu kritik durumun ortaya çıkmasında “sendikal kadroların yoğun baskılar karşısında yorgun düşmesinin, grev yasağına direndikleri için işten atılan 305 kişilik militan kesimin işyerlerinden saf dışı edilmesi nedeniyle temsilci düzeyinde mücadeleci kadroların eksik olmasının, sendika yönetiminin bu anlamda iç örgütlülüğü tam sağlayamamasının, pilot ve benzeri meslek derneklerinin greve karşı duruşunun, kurumdaki ücret farklılığının ve çok çeşitli iş pozisyonunun olmasının, işten çıkarılma korkusunun, ayrıca Türk-İş yönetiminin greve ilgisiz kalmasının ve diğer emek örgütlerinin desteğinin yeterli olmamasının” etkili olduğunu ifade etmiştir. Özsever, “bir anlamda iyice dibe vurmuş bir sendikal hareketin öncelikle işçiye güven sağlayıp örgütlenme yapısını ve mücadele tarzını yeniden inşa etmesi; sadece ekonomik mücadele değil, AKP’nin sendikal hareketin özünü yok edici tavrı karşısında gerçek işverenin de aslında siyasal iktidar olduğunu hesap ederek siyasal mücadeleye ağırlık vermesi” gerektiği yönünde önerilerde bulunmuştur.

Özsever’in “THY grevine güçlü destek şart!” başlıklı bir diğer yazısında ise, grevin beşinci gününde THY Genel Müdürlüğü önündeki grev alanını ziyareti sırasındaki gözlemlerine ve grev yerindeki işçilerin görüşlerine yer verilmiştir. Özsever, grev yerindeki işçilerle yaptığı görüşmelerde; çalışma koşullarına ilişkin elde ettikleri kazanımları korumak için grev yaptıklarını, THY yönetiminin uçuş personelini çok düşük ücretlere ve ağır çalışma koşullarına zorlamasını ve bu nedenle pilotların ilerleyen yaşlarda ciddi sağlık sorunlarıyla karşılaştıklarını dile getiren işçilerin görüşlerini yazısına taşımıştır. THY grevinin başarıya ulaşmasının diğer sektörlerdeki işçilerin toplu sözleşmelerini de olumlu yönde etkileyeceğine dikkat çeken Özsever, meslek kuruluşları ve emek örgütlerinin THY grevine destek vermelerinin hem grev hem de sendika üzerindeki baskıların kırılması bakımından önemli olduğunu belirtmiştir (Özsever, 22 Mayıs 2013).

Sendika.org'un 21 Mayıs 2013 tarihli sayfasında yayınlanan Sol Haber portalı yazarı Alparslan Savaş'ın "Sendikal kriz-I: Deniz bitiyor" başlıklı yazısında da grev alanındaki polis yoğunluğu, işverenin eğitimini tamamlamamış uçuş personelini çalıştırması, THY yönetiminin greve katılmayanları ödüllendireceğini söylemesi ve grevin etkisiz kaldığı yönünde medyada 'ısmarlama' haberler yaptırılması konularına değinilerek, THY yönetiminin grevi kırmaya yönelik yasal olmayan uygulamaları eleştirilmiştir. Bununla birlikte, Savaş, "THY grevcilerinin yanında olmak, morallerini yükseltmek, greve omuz vermek ve kimin ne kadar gücü varsa bu grevin tutunabilmesi için seferber edilmesi gerektiğine" dikkat çekmiştir. Öte yandan, "kimse de üç maymunu oynamamalı" sözleriyle Türkiye sendikacılığının içinde bulunduğu krizin derinleşmekte olduğuna işaret eden Savaş, sendikaların bu durumu görmezden gelmemeleri ve "durumu idare etmek" alışkanlığından vazgeçmeleri gerektiği yönünde eleştiri ve uyarılarını dile getirmiştir. Sendikalar için "artık deniz bitmek üzere" saptamasını yapan Savaş'a göre denizin bitmesinin asıl nedeni, siyasi iktidar ve sermayenin sendikaları kendi istedikleri biçimde yeniden şekillendirmeye yönelik artan müdahaleleri karşısında sendikaların aynı oranda karşılık verememesidir. Bu nedenle, sendikaların derinleşen krizi karşısında "kriz yokmuş gibi davranmaktan" vazgeçilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Evrensel gazetesi köşe yazarları da THY grevini değerlendirirken, bir yandan siyasi iktidar ve işverenin grevi kırmaya yönelik uygulamalarını dile getirerek grevdeki işçilere yönelik tutumunu eleştirirken, diğer yandan da tüm sendikaların ve işçi sınıfının THY grevine sahip çıkarak destek vermesi ve mücadelenin güçlendirilmesi konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Yazılarında ağırlıklı olarak grev kırıcılığı konusunu gündeme getiren İ. Sabri Durmaz, grevin ilk günü yayımlanan "THY'de grev zamanı" başlıklı yazısında, THY'de grevin gündeme gelmesiyle birlikte Maliye Bakanı, Çalışma Bakanı ve Ulaştırma Bakanı başta olmak üzere hükümet yetkililerinin ve basın greve çıkan THY çalışanlarını ve onların sendikasını THY'ye zarar vermekle suçlayan söylemlerini eleştirmiştir:

Basındaki pek çok tanınmış kalem de "Bu güzide, dünya çapındaki firma"da greve çıkmanın "anlamsızlığı" hatta nasıl büyük bir "vatan hainliği" olduğunu yazıp çizdiler. Ama bu "her şeyi bilen ulema takımı" ve yetkili zevat; ne haksız-hukuksuz, sadece grev hakları yasaklanmak istendiği için iş bırakan 305 THY çalışanının (Çoğunun işe geri dönmesi için mahkeme kararı var) yeniden işe alınması ne de çalışanların çalışma koşulları ve yaşama kollarının iyileştirilmesinin gerektiğinden söz ettiler! Tersine onlar ha bire övüp göklere çıkardılar. Bunlar, THY'yi övüp göklere çıkardılar ama THY'yi her gün her saat alın teriyle, hayatlarını ortaya koyarak gerçek anlamda göklere çıkaranları yok

425 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

saymayı, onları yemez, içmez, ailesiz, geleceğini düşünmeyen, birbirleriyle dayanışma ve yardımlaşma ilişkisi olmayan robotlar olarak gördüler. (Durmaz, 15 Mayıs 2013: 5)

Durmaz, hükümet yetkililerinin grevdeki THY işçilerini yok sayan tutumu karşısında Bertolt Brecht'in 'Okumuş bir işçi soruyor' isimli şiirini hatırlatarak yazısında bu şiire atıfta bulunmuştur. Durmaz, hükümet yetkililerinden THY yöneticisine ve onların sözcülerine kadar "şer cephesi" olarak nitelendirdiği kesimin grevi kırma amacı karşısında "tüm sendikal camia ve emek mücadelesi cephesinde" yer alan toplumsal kesimlerin Hava-İş Sendikası ve THY çalışanlarına destek vermeleri gerektiğini şöyle açıklamıştır:

(...) bu grev, Hava-İş Sendikasının değil tüm sendikaların, THY emekçilerinin değil tüm işçi sınıfının ve emekçilerin grevidir! En başta da haziran başında greve çıkmaya hazırlanan metal iş kolundaki sendikalar olmak üzere tüm sendikal camianın Hava-İş ve THY çalışanlarının arkasında saf tutması gereken bir grevdir bu grev! Ama lafla değil eylemle, geçiştirmek, günü kurtarmak için değil; kazanmak, emeğe yönelik saldırıyı püskürtmek için! (Durmaz, 15 Mayıs 2013: 5)

Durmaz'ın 17 Mayıs 2013 tarihli "'Vahşi grevler' ve direnişlere doğru!" başlıklı bir diğer yazısında ise THY'deki grevi kırmaya yönelik uygulamalarıyla AKP hükümetinin "sendikal harekete yeni bir darbe vurmaya amaçladığı" belirtilmiştir:

Önceki gün bir kez daha görülmüştür ki, hükümet; valisiyle, emniyetiyle, THY bürokrasiyle, basınıyla THY çalışanlarının ve Hava-İş'in üstüne çullanarak, greve katılmak isteyen çalışanları baskı altına alarak, işten atmakla tehdit ederek greve katılanların sayısını en aza indirmeye çalışmıştır. İktidarı boyunca "krizin yarattığı sorunları" bir avantaj olarak kullanan AKP iktidarı, "hedeflenen enflasyon" ve "çalışma hayatının esnekleştirilmesi" dayatmalarıyla sendikaların örgütlülüğünü ve işlevini sürekli zayıflatıp ve TİS'leri (Toplu İş Sözleşmeleri) anlamsızlaştırırken şimdi de grevleri kırarak sendikal örgütlülüklerin tümüyle çözülmesi için son hamlesini yapmaktadır. Ulaştırma Bakanı, THY yöneticileri ve basındaki sermaye sözcüleri, emekçinin grev hakkını kullanamaması için yapılan baskıları "normal önlemler" olarak göstererek, "Evet emekçinin grev hakkı vardır ama çalışma hakkı da vardır. THY çalışanlarının çoğunluğu çalışma hakkını kullanarak greve katılmamıştır" diyerek devletin güçlerini kullanarak grev kırıcılığı yapmasını meşru, yasal, hatta devletin göreviymiş gibi göstermeye çalışmaktadırlar. Oysa şu bir gerçek ki, grev hakkı bireysel, kişinin

isterse greve çıkıp isterse greve çıkmadığı biçiminde kullanılan bir hak değil, kolektif bir hak, bir sınıf hakkıdır. (Durmaz, 17 Mayıs 2013: 5)

İşverenlerin ve hükümetin toplu iş sözleşmelerini uzlaşmazlığa sürüklemesinin, grevleri devlet gücüyle önlemesinin sendikalara ve işçi haklarına yönelik bir operasyona dönüşmesiyle birlikte “fiili sözleşmeler” ve “vahşi grevler” döneminin başladığına vurgu yapan Durmaz, bu yeni dönemin ortaya çıkmasına neden olan gelişmeleri üç maddeyle açıklamıştır:

(1) Hükümet ve patronlar TİS’leri işlevsizleştirerek, grevleri de devlet gücüyle baskı altına alarak, işçilerin yasalarda yazılı haklarını bile kullanılmamaktadır. (2) İşçi ve emekçilerin kazanılmış hakları hızla gasp edilirken, sendikalaşma hakkı, sigorta hakkı, sekiz saat çalışma gibi en temel yasal haklar bile kullanılmamaktadır. (3) TİS’ler anlamsızlaştırılıp sendikalar işlevsizleştirilirken emekçilerin sendikalaşma ve hak mücadeleleri vahşice toplu işten çıkarmalarla, emniyet ve mahkemeler kanalıyla bastırılmaktadır ama aynı zamanda işçi yığınları arasındaki hoşnutsuzluk ve hak arama mücadelesi isteği de hızla büyümektedir. (Durmaz, 17 Mayıs 2013: 5)

Durmaz, “direnişlerin ve hak mücadelelerinin zeminini daha da genişleten söz konusu gelişmelerin sendikalar tarafından dikkate alınarak mücadele çizgilerinin yenilenmesi gerektiğine” (Durmaz, 17 Mayıs 2013: 5) vurgu yapmıştır. THY grevinin üçüncü ayında “Patronların ve hükümetin tutumu: Grev kırılcılığı!” başlıklı yazısında ise, THY yönetiminin mahkeme kararına karşı grev kırılcılığını sürdürdüğünü irdeleyen Durmaz, grev kırıcı uygulamalara karşı mücadelede sendikaların dayanışma içerisinde olmaları gerektiğine işaret etmiştir:

Açıktır ki grev kırılcılığı ile mücadele öncelikle greve giden sendika ve üyelerinin işidir. Ama iş böyle genellik kazandığında sendikaların ortak mücadelesi olmadan, bu konuda bir yandan geniş bir teşhir kampanyası öte yandan da sendikaların ortak bir mücadeleye girerek hükümet ve patronların grev kırma heveslerini “kırmaları” gerekir. Dolayısıyla grev kırılcılığı bugün, Çalışma Bakanı’nın her vesileyle TİS masasına dalmasından açıkça mahkeme kararlarını bile tanımayan biçimleriyle gündemdedir ve tüm grevleri hükümet ve patronların grev kırma girişimleriyle karşı karşıyadır. Mücadele de bu kapsamda ve sendikaların ortak mücadelesini zorunlu kılmaktadır. Bilmem ki sendika ve konfederasyon yöneticileri işçi sınıfı mücadelesini, bu önemli sorunu gündemlerine alırlar mı? (Durmaz, 28 Ağustos 2013: 5)

427 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

Evrensel gazetesi yazarlarından Erkan Aydoğanolu da “Grev kırıcılığı” (16 Mayıs 2013: 5) başlıklı yazısında, “THY grevi karşısında tüm emek düşmanlarının devleti, patronu, medyası ve polisiyle birlik olmuş, grevin başarısız olması için bütün imkânlarını seferber ederek kenetlenmiş durumda” olduğunu belirterek sadece Hava-İş üyelerinin değil, tüm işçi sınıfının da aynı şekilde birbirine kenetlenmesi ve bunu somut olarak göstermesi gerektiğini ifade etmiştir.

Hürriyet gazetesi köşe yazarlarından Ege Cansen ve Yılmaz Özdiil’in THY greviyle ilgili kaleme aldıkları yazılarında greve katılımın az olduğu, işçilerin greve itibar etmedikleri ve grevin etkisiz olduğuna dikkat çekilmiştir. Cansen, “Greve katılmama hakkı” başlıklı yazısında THY’de grevin başlamış olmasına karşın uçuşların ve THY çalışanlarının çalışmaya devam ettiğini belirterek grevin etkisiz kaldığını ileri sürmüştür. Cansen’e göre, işçilerin greve katılmayıp çalışmaya devam etmelerinin grev kırıcılığı olarak nitelendirilemeyeceğini ve greve katılmamanın bir “çalışma hakkı” olduğunu (Cansen, 18 Mayıs 2013: 31) belirtmiştir.

Cansen’in belirttiği çalışma hakkının kullanılması, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu’nun 64. maddesinin birinci fıkrasında yer almaktadır. Buna göre, “İşçiler greve katılıp katılmamakta serbesttir. Greve katılan işçiler ile lokavta maruz kalan işçiler işyerinden ayrılmak zorundadır. Greve katılmayan veya katılmaktan vazgeçenlerin işyerinde çalışmaları hiçbir şekilde engellenemez. Ancak, işveren bu işçileri çalıştırıp çalıştırmamakta serbesttir.” Sözü edilen kanunun 68. maddesinin ikinci fıkrasında ise “greve katılmayan veya katılmaktan vazgeçen işçiler, ancak kendi işlerinde çalıştırılabilir. Bu işçilere, greve katılan işçilerin işleri yaptırılmaz.”⁴ hükmü bulunmaktadır. *Evrensel* gazetesi yazarlarından Sennur Sezer ise, “THY grevcileri nasıl döner?” başlıklı yazısında; THY yönetiminin söz konusu kanun maddesine aykırı davranarak grevdeki işçilerin yerine, şirkette greve katılmayan bir kısım işçileri, şirketle organik bağı olan diğer havayolu şirketi personelini ve dışarıdan getirdiği yeni işçileri çalıştırdığının bilirkişiler tarafından tespit edildiğini (Sezer, 29 Haziran 2013: 6) aktarmıştır. Dolayısıyla, ilgili kanun maddelerine aykırı davranmanın yanı sıra, anayasal bir hak olan grev hakkının engellenmesinin de grev kırıcı uygulama kapsamına girdiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Cansen’in ifade ettiği gibi grev süresince işçiler “çalışma hakkını” kullandıkları için değil, işverenin kanuna aykırı olarak işçi çalıştırarak grevi etkisiz kılmaya yönelik uygulamalarından dolayı sendikalar grev kırıcılığını gündeme getirmektedir.

Öte yandan, küreselleşme karşısında işçi sendikacılığı döneminin sona erdiğini ileri süren Cansen’e göre, bunun nedenlerinden birincisi kol ve kafa işçileri

ayrımında yatarken; ikinci neden uluslararası ticaretin serbestleşmesi bir başka deyişle, küreselleşmedir. Cansen, küresel ortamda işçi sendikacılığının yeni piyasa düzeni içerisinde işlevsiz kaldığına işaret ederek; ulusal sendikaların “işini değil, işine geleni yaptığını” ileri sürmüştür:

Sanayide, ulusal sınırlar ortadan kalkmıştır. Eğer işçi sendikacılığı da küreselleşebilseydi, belki kendine yeni düzen içinde bir işlev bulabilirdi. Bu olamamıştır. Dolayısıyla ulusal düzeyde yapılan grev tehditli ücret pazarlıkları, ülkelerin rekabet gücünü düşürmektedir. Ulusal sendikalar, artık salt ücret pazarlığı yapmaktan vazgeçmelidir. Bunun yerine, çalışan ve müşteri güvenliğini öne çıkarmalı ve üyelerinin bireysel pazarlık gücünü arttıran kurumlar haline dönüşmelidir. Son Söz: İşine geleni değil, işini yap. (Cansen, 18 Mayıs 2013: 31)

Hürriyet yazarlarından Yılmaz Özdil ise “Teheyyersen” başlıklı yazısında; THY grevini ve Türkiye’deki grev ve işçi sınıfı olgularını önemsizleştiren ve içini boşaltan bir bakış açısıyla değerlendirmiştir:

THY’de grev var. Pilotlar hariç. Hostesler hariç. Teknik hariç. Bavul taşıyanları sordum... Onlar zaten hariçmiş. Hiç düşündünüz mü, grev yapılan fabrikaların kapısında neden eli odunlu yarma gibi grev gözcüleri nöbet tutar? Çünkü, bizim işçi anca odun zoruyla grev yapar. Arka bahçedeki ağaçlara tırmanarak dört metrelik duvarı atlayıp, gizlice tornasının başına geçen işçiler bile gördüm ben... Söke söke hakkımızı alıcazz diye bağırarak arkadaşın, arkadaşını satması iki saniye sürer. Geçenlerde trenler grev yaptı. Sayın ahalimiz, makinisti dövdü. Yürüsene ulan şerefsiz diye... Raylarda tekmelediler adamı. Senin derdin, senin derdindir. El âlemi germez. (Özdil, 16 Mayıs 2013: 3)

Çeşitli meslek gruplarından verdiği örneklerle Türkiye’de yapılan grev ve mitinglerin itibar görmediğini ileri süren Özdil bu durumu, Türk halkının yapısal bir özelliği olarak kolektif bir biçimde hareket edemedikleri için hak mücadelelerinde de bireyci ve bireysel çıkarları öne alan bir tutum içerisinde olmalarına dayandırarak Türkiye’de sınıf ve grev bilincinin oluşmadığını/ oluşamayacağını, dolayısıyla Türkiye’de grevlerin de “beyhude” bir çaba olduğunu/olacağını ironik bir biçimde açıklamıştır:

Doktor mesela... İdeal damattır, herkes kızını doktora gelin etmek ister, 70 sene sonra bile anlatılır beni ne doktorlar istedi filan, herkes çocuğunu büyüyünce doktor yapmak ister, herkes otomobilini doktordan almak ister, herkes evini doktora kiralamak ister, kız verirken, kocaya varırken, meslek

seçerken, otomobil alırken, ev kiralarken doktor civanımdır... Yarım gün grev yapmaya kalksın, haysiyetsizdir, paragözdür. O yüzden, eczacıların mitingine sırf eczacılar katılır, doktorları ırgalamaz. Öğretmenlerin protestosuna, velilerin asla katılmadığı gibi... Emekliler toplaşsa, iddia ediyorum, çocukları bile gelmez. Çiftçiler güya gövde gösterisi yaptı, yanlarında sadece sürükleye sürükleye getirdikleri inekler vardı. ... 'Her koyun kendi bacağından asılır'ın atasözü olduğu ülkede, grev mrev beyhudedir. Nerde çokluk orda bokluk lafına yılışık yılışık sırtan bi "toplum"da "toplum" sözleşme yapılamaz. Netice itibarıyla... THY'yle uçmanın tam sırasıdır. Grev olduğunu duyunca her zamankinden dakik gelmişlerdir işe... Rötar bile olmaz. (Özdil, 16 Mayıs 2013: 3)

Hürriyet gazetesi köşe yazarı Yalçın Doğan ise grevin devam ettiği dönemde, Hava-İş Sendikasının yeni yönetimini belirlemek için 7-8 Aralık 2013 tarihlerinde yapılan 27. Olağan Genel Kurulunu ele almıştır. Doğan, "İşçi aleyhinde ama işçi başkanı" (Doğan, 10 Aralık 2013: 10) başlıklı yazısında Hava-İş Sendikasının yeni başkanı Ali Kemal Tatlıbal'ın mahkeme tutanaklarındaki ifadesine referansta bulunarak, THY grevinde işten çıkarılan 305 çalışanın açtığı işe iade davasında işçiler aleyhine tanıklıkta bulunduğunu belirtmiştir. İşçilerin oy kullanmak üzere genel kurul toplantısına katılmamaları yönünde tehdit edildiğini ileri süren Doğan, "tehditler karşısında genel kurula 320 delegeden ancak 211'inin katılabildiğine, önceden hazırlanmış bir senaryoyla Hava-İş yönetiminin ele geçirildiğine" ve genel kurulun amacının "24 yıldır Hava-İş Genel Başkanlığı görevini yürüten Atilla Ayçin'i indirmek" olduğuna işaret etmiştir. Doğan, "işçi aleyhine ifade veren Tatlıbal'ın işçiler tarafından işçi sendikasının başkanı seçilmesini" iktidarın bir dayatması olarak değerlendirmiştir:

Kendi sermaye sınıfını, kendi bürokrasisini, kendi sivil toplum örgütlerini oluşturan AKP, kendi işçi sınıfını da yaratıyor, her yeri ele geçirme işlevi. Kendi çalışma arkadaşlarını mahkemede yalnız bırakan bir kişiyi, işçi nasıl başkan seçiyor? Birileri ellerini ovuşturuyor olabilir, ancak toplumda olağanüstü birikim yaratıyor. Yargı kararlarını görmezden gelmek, işsiz bırakma ile tehdit etmek, işçi zor durumda. İktidar, ideolojisini hayatın her alanında dayatmayı sürdürüyor. Bu, hiç iyi değil. (Doğan, 10 Aralık 2013: 10)

Yeni Şafak gazetesinde Sendika Uzmanı Tarkan Zengin ise "THY'de grev denemesi ya da sendikacılığın bitişi" başlıklı yazısında, THY grevini değerlendirirken greve katılımın yeterli olmaması konusunu ele almıştır. Zengin, greve yeterince ilgi gösterilmemesini, muhalif sendikaların darbelerle ilişkilendirilmesi ve AKP iktidarını hedef alan yapılar olarak nitelendirilmesi noktasından açıklamıştır. Zengin, söz konusu açıklamalarında Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde yaşanan

28 Şubat darbesine ve sözde Ergenekon darbe girişimine referansta bulunarak “darbelere destek veren ve alkış tutanlar” olarak nitelendirdiği liberal ve muhalif sendikaları “ideolojik aygıtlar” olarak değerlendirmiştir:

Bugün bazı sendikaların çalışma hayatının ve üyelerinin sorunlarına ilişkin hiçbir teklif getirmezken siyasi meselelerle meşgul olmaları ve siyasetçilerle polemiklere girilmesi, bu sendikaların ideolojik aygıt olduklarını ve son tahlilde emekçilere değil egemenlere hizmet ettiklerini göstermektedir. Bunun en bariz örneğini 2010’da yapılan referandumda gördük. Özellikle bazı konfederasyonlar temel hak ve özgürlükleri geliştiren, darbecilerin yargılanmasına imkân veren Anayasa değişikliklerine hayır demek suretiyle yaman bir çelişki yaşadılar. Darbecilerin Ankara Adliyesinde yargılanmaya başladığı ilk gün referanduma hayır diyen bu konfederasyonlar darbecilerin yargılanmasına destek için oradaydılar. Ancak “AKP Halka hesap verecek” sloganları atarak, darbecilerin yargılanmasının yolunu açan değişiklikleri yapan AK Parti’yi hedef alıyorlardı. (Zengin, 30 Mayıs 2013: 18)

Bunun yanı sıra, 1 Mayıs İşçi ve Emekçiler Bayramı üzerinden de muhalif sendikalara yönelik iddialarda bulunan Zengin, “emekçi bayramının bile derin sol yapılar tarafından operasyonel olarak kullanıldığını” ileri sürmüştür:

Zira onlar için önemli olan emekçinin bayramının resmî tatil yapılması ve kutlanması değil, Ak Parti’yi zor durumda bırakacak görüntülerin çıkmasını sağlamak ve uluslararası arenada sürekli dile getirdikleri dikta ve faşizm iddialarını destekleyecek malzemeler bulmaktır. DİSK [Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu] ve KESK [Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu] yöneticileri sürekli olarak terör örgütü iddiasıyla tutuklanan sendikacıların, sendikal faaliyetleri nedeniyle tutuklandıklarını ve Ak Parti’nin tüm muhalif kesimlerin sesini kesmek için sendikalara operasyon yaptıklarını söylüyorlar. (Zengin, 30 Mayıs 2013: 18)

Tüm bu iddialarını THY’de greve katılımın “neredeyse hiç olmaması” saptamasına dayanak yapan Zengin, THY grevine katılımın az olmasını, işçilerin “ideolojik bir aygıt olan” sendikaların değişmesi talebinin göstergesi olarak yorumlamıştır:

...Ülkemizde artık işçiler de sendikal hareketin değişmesi talebini dillendirmektedir. Yakın zamanda yapılan iki grev, işçilerin sendikal hareketin değişmesi talebinin alanlara yansımalarıdır. Tek Gıda-İş sendikasının işçilerin katılmaması nedeniyle yarım gün içinde biten grevi ile Hava-İş sendikasının 16 bin çalışandan sadece 500 kişinin ilk gün katıldığı daha sonra katılımın

431 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

neredeyse hiç olmaması, sendikaların bittiğinin değil sendikaları ideolojik bir aygıt olarak gören sendikal zihniyetin bittiğinin göstergesi olarak algılanmalıdır. Çünkü yıllardır bu sendikaları yöneten zihniyet sendikal hayatta ve tabanda yaşanan değişime uygun politikalar geliştirmek yerine sloganlarla sendikacılık yapacağını zannetmişlerdir. (Zengin, 30 Mayıs 2013: 18)

Öte yandan, 2012 yılında AKP milletvekili tarafından meclise sunulan torba yasa teklifi kapsamında havacılık hizmetlerine getirilmesi planlanan grev yasağını protesto eden 305 THY çalışanının işten atılmasında Hava-İş Sendikası'nı suçlayan Zengin, sendikaların anayasal haklarını korumak adına yaptıkları mücadeleleri "ucuz kahramanlık" olarak ifade etmiştir:

Hava-İş sendikasına güvenerek eylem yapmaları nedeniyle işsiz kalan 305 çalışanı THY yönetimi yeniden işe almalıdır. Zira sendikacıların ucuz kahramanlıklarının bedeli işçilere ödetilmemelidir. THY'nin dünyanın küresel bir şirketi haline gelmesinde çalışanların büyük payı olduğu unutulmamalı. İşçiler ise sendikaların gerçek işlevlerine dönmesinin gayreti içinde olmalıdır. Sendikalardaki değişim tabandan başlama sinyalleri vermiştir. Sendikalar arınmadan ve gerçek işlevlerine dönmeden bir ülkede demokrasinin tüm kurallarıyla işlenmesi zordur. (Zengin, 30 Mayıs 2013: 18)

Genel olarak değerlendirildiğinde, incelenen basılı gazeteler arasında *Evrensel* ile alternatif haber sitelerindeki THY grevi ile ilgili köşe yazılarında, bir yandan işçi sınıfını ve mücadelesini destekleyen, diğer yandan da sendikal mücadelenin örgütlenme yapısına ve mücadele biçimine yönelik yapıcı eleştiriler getirerek öneriler sunan bir tutumun sergilendiği gözlenmiştir. Bununla birlikte, THY yönetiminin ve hükümetin Hava-İş Sendikasının ve THY işçilerinin mücadele gücünü bastırmaya yönelik uygulamaları ve söylemleri irdelenerek Türkiye'de işçilerin yasal haklarını kullanma noktasında karşılaştıkları zorluklar gündeme taşınmıştır. İncelenen basılı gazeteler arasında özellikle sosyalist sol basında ve alternatif haber sitelerinde işçi sınıfına ve mücadelesine geniş oranda ve destekleyici biçimde yer verilerek sınıf mücadelesi görünür kılınmıştır. Öte yandan, merkez/liberal ve İslamcı muhafazakâr ideolojiye sahip büyük sermayenin mülkiyetindeki *Hürriyet* ve *Yeni Şafak* gazetelerinin köşe yazılarında ise, işçi sınıfının demokratik ve anayasal hakkı olan adil ve sağlıklı koşullarda çalışma taleplerini ve sorunlarını dile getirmek yerine önemsizleştiren, marjinalleştiren ve kriminalleştiren söylemlerle yok sayan bir anlayışın hâkim olduğu görülmüştür.

Cerattepe Direnişinin Basılı Gazeteler ve Alternatif Haber Sitelerindeki Sunumu

Cerattepe direnişine ilişkin 21 Haziran 2015-29 Şubat 2016 tarih aralığı kapsamında incelenen *Evrensel* gazetesinde 7, *Hürriyet* gazetesinde 12, *Yeni Şafak* gazetesinde 2 olmak üzere toplam 21 köşe yazısı yer alırken; alternatif haber sitelerinden *Bianet*'te 1, *Sendika.org*'da 8 ve *T24*'te 1 olmak üzere toplam 10 köşe yazısı yayınlanmıştır. *Yeni Şafak* gazetesi haricinde, incelenen basılı gazeteler (*Evrensel* ve *Hürriyet*) ve alternatif haber sitelerinin konuya ilişkin köşe yazılarında Cerattepe'de yapılması planlanan madencilik faaliyetlerinin bölgenin doğal yapısını ve Artvin halkının yaşam alanlarını geri dönüşü olmayan bir tahribata uğratacağı ve bu nedenle durdurulması gerektiği üzerinde durulmuştur. Köşe yazılarında ele alınan bir diğer konu ise, Cerattepe bölgesinde madencilik faaliyetlerinin durdurulması gerektiği hem mahkeme kararlarıyla hem de birçok resmi kurumun ve akademik çevrelerin hazırladığı raporlarla kanıtlanmışken, şirket tarafından bölgede maden çıkarmak için başlatılan çalışmalardır.

Hürriyet gazetesi köşe yazarlarından Melis Alphan, Cerattepe direnişi süresince kaleme aldığı yazılarında, Cerattepe'nin doğal güzelliklerine vurgu yaparak bölgede yapılacak madencilik faaliyetlerinin yaratacağı tahribata dikkat çekmiştir. Alphan, "Cari açık açılır, kapanır Cerattepe yarası kapanmaz" başlıklı yazısında, "büyüme" ve "kalkınma" kavramları üzerinden doğayı ve insan yaşamını tehlikeye atan yatırımların yapılmasına karşı çıkararak dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun "Zengin maden kaynaklarını değerlendirmek de ülkemizin ekonomik zenginliği bağlamında görevimiz. Mesele bu ikisini birbiriyle çelişmeden yapmak. İlla birini diğerine tercih etmek zorunda değiliz" sözlerine atıfta bulunarak tepkisini şöyle dile getirmiştir:

İşte ne yazık ki bu ikisini birbiriyle çelişmeden yapmak pek mümkün değil. Çevreyi hem bozup hem koruyamayız. Hadi diyelim, madeni çıkarırken ve ayrıştırırken çevreye zarar vermedik... Ama en başta, maden sahasını doğasından kopararak, ekosistemi parçalara bölerek zarar vermiş oluyoruz. Aynı zamanda biliyoruz ki, bu ülkede pek çok madende çevre gözetilmiyor. Gözetilseydi, çalışılan sahalarda çok ciddi topoğrafya, jeolojik yapı, su rejimi ve peyzaj değişiklikleri gerçekleşmez, çevredeki bitki örtüsü tahrip olmazdı. Su krizine gidilirken, bu kadar çok su tüketilmez, maden alanlarının iyi rehabilite edilmemesi sonucu toprak üzerindeki yüzey akıntıları erozyon baskısına neden olmazdı. Maden çevresindeki tarım ve hayvancılık tehlikeye düşmezdi. Ekonomik zenginlik bir ülke için elbette önemli. Ama ondan daha önemli olan bir şey varsa, o da doğa. Çünkü yerine konamaz. Çünkü doğa insana nefes olur, karın doyurur. (Alphan, 22 Şubat 2016: 5)

Alphan, “Verilen sözler Artvin’i kurtarır mı?” (27 Şubat 2016: 7) başlıklı bir başka yazısında Başbakan Davutoğlu ile Yeşil Artvin Derneği arasında yapılan toplantıda Başbakanın bölgeye zarar vermemek adına “madende kapalı galeri sistemiyle çalışılacağı, teleferik kurulacağı, alanın sonradan ağaçlandırılacağı”na ilişkin sözlerine değinerek, bunların dahi Artvin’e zarar vereceğini uzun yıllar Cerattepe üzerine çalışan jeoloji yüksek mühendisinin görüşlerine referansla aktarmıştır. *Hürriyet* gazetesi köşe yazarı Mehmet Yakup Yılmaz ise “Sıra ‘milletin ormanına’ geldi” başlıklı yazısında, Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu’nun “maden sahasında ‘kapalı galeri’ sistemiyle zararsız çalışılacağı ve bu nedenle ağaç kesilmeyeceği, su kaynaklarının tükenmeyeceği” yönündeki sözlerini aktararak, ihmal edilen noktaların olduğunu ve bu nedenle bölgede 3 bin 500 ağacın kesileceğini ve ortaya çıkacak çevre kirliliğinin ise doğa örtüsünü tahrip edeceğini açıklamıştır. Eroğlu’nun Cerattepe’de açılması planlanan maden ocağı ile ilgili olarak “geri adım atmayacağız” açıklamasına şaşkınlıkla gerektirildiğini belirten Yılmaz; “çünkü 17-25 Aralık telefon kayıtlarında ‘milletin anası’ ile ilgili çirkin söz eden kişinin şirketinin bu işten kazanmayı hayal ettiği para, bu iktidar için tabiattan da bölge halkının ne istediğinden de önemli” (24 Şubat 2016: 17) sözleriyle iktidarın sermayeyi önceleyen tutumuna vurgu yapmıştır.

Evrensel gazetesi yazarı İhsan Çaralan da “AKP hükümeti kimin hükümeti?” başlıklı yazısında, hükümetin “Cerattepe’deki orman varlığının ve Artvin’in doğasının tahrip edilmesine neden olacak altın madenciliklerine yasal süreç devam ederken destek vermesinin hükümetin sermayeyle iş birliğinin yeni bir örneği olduğunu” ifade ederek bu şekilde “AKP hükümetinin kapitalist firmaların hükümeti olduğunu” (Çaralan, 18 Şubat 2016: 3) belirtmiştir. *Sendika.org*’da paylaşılan Cumhuriyet gazetesi yazarı Çiğdem Toker’in Cerattepe direnişiyle ilgili yazılarında da iktidar ve sermaye iş birliğine dikkat çekilerek Cengiz Holding’in sermaye yatırımlarında devletin oynadığı rol dile getirilmiştir. Toker, 22 ve 24 Şubat 2016 tarihlerinde iki bölüm halinde yayınlanan “Devletleşmiş şirket” başlıklı yazısında, Cerattepe direnişinde Artvinlilere yönelik güvenlik güçlerinin müdahalesini ve bölgede hukuksuz bir biçimde çalışmaların başlatılması girişimini, sermayenin devlet üzerinde sahip olduğu güce dikkat çekerek açıklamıştır. Bu bağlamda Toker, Cengiz Holding’in “devletleşme” sürecinin tarihçesini şöyle özetlemiştir:

Artvinlilerin yaşam alanlarına, doğalarına çıkma kararlılığının çeyrek yüzyıla ulaşan bir tarihi var. Rastlantı bu ya (!) Cengiz’in devletleşme miladına denk düşen bir mücadele bu. Daha önce yazdığımız bu tarihi birkaç örnekle hatırlatalım: Mevcut ruhsat sahibi Özaltın İnşaat’tan önce, yabancı şirketlerin ilgi gösterdiği Cerattepe’de alınan ilk maden ruhsatı, 2008’de Danıştay kararıyla

iptal edilmesine ve saha mühürlenmesine karşın 2010'da yasa değişikliğiyle tekrar ruhsat alımına açılıyor (ruhsat iptaline yol açan iki somut olgu; heyelan tehlikesi ve içme suyunun kirlenme olasılığı ortadan kalkmamışken). Özalın İnşaat, bu ruhsata 2012'deki ihalede 97.6 milyon TL teklifle sahip oluyor. Faaliyet hakkını, bir rödovans sözleşmesiyle Cengiz'in sahibi olduğu Eti Bakır'a devrediyor. Bakır çıkaracağım diye alınan ruhsat, daha sonra bakır ve altın diye değiştiriliyor. Rize İdare Mahkemesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca verilen "ÇED olumlu" raporunu Kasım 2014'te iptal etmesine karşın, Özalın İnşaat, mahkemenin gerekçeli kararını beklemeden, yeniden "ÇED olumlu raporu" alıyor. Şirket-devlet iş birliğiyle hazırlanan ikinci ÇED raporunda, mahkemenin "yer değişikliği" uyarısı dikkate alınmıyor. (Toker, 22 Şubat 2016)

Toker, Cerattepe'yi madencilığe açmak için ruhsat alımında ve Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporlarında devlet eliyle verilen izinlerin ve sağlanan kolaylıkların yanı sıra, "vergi borçlarının silinmesi, Eti Alüminyum'un yanında hediye edilen ve devletin elektrik ürettiği Oymapınar'ın lisansının değiştirilerek özel otoprodüktör yapılışı" gibi uygulamaları da "Cengiz'i 'devletleştiren' kara jestler" (Toker, 22 Şubat 2016) olarak aktarmıştır. Toker, ikinci yazısında ise, "devletleşmiş şirket" olgusunu Başbakan Davutoğlu ile Yeşil Artvin Derneği arasında yapılan görüşme üzerinden değerlendirmiştir:

Farkındasınızdır. Cerattepe'deki altın madenine direnen halka polis şiddeti durdu. Sebebi, ne vali ile güvenlik güçlerinin "Artvinliler çok haklıymış" diye merhamete gelmesi ne de haklarında yapılan suç duyurusundan endişe etmesi. Başbakan Davutoğlu'nun TV ekranından yaptığı görüşme çağrısı, Artvinlilerin randevu talebini hızlandırınca, "mola" fiilen kaçınılmaz hale geldi. Bu gelişmeyle de... Cengiz İnşaat için andığım "devletleşmiş şirket" olgusuna güncel bir örnek daha eklenmiş oldu. Düşünün ki, o kadar protesto, itiş kakış, yaralamaya rağmen, bütün bunların uğruna yapıldığı o canım bir ormanlık sahaya maden kurmak isteyen şirket yine görünür değil. Nihayet Artvinliler, şirket patronu ya da yöneticileriyle değil, adeta şirket adına da Başbakan ile görüşüyorlar. (Davutoğlu'nun madenler çıkarılmazsa, cari açığın artacağı tespiti bu vesileyle yine hatırlatalım. (Toker, 24 Şubat 2016)

Toker, Başbakanın Yeşil Artvin Derneği temsilcileriyle görüşecek olmasının önemli olduğunu belirtmekle birlikte, "bu randevunun nihai sonuç üretmeden, bir müddet oyalamayla meseleyi soğutma ve nihayetinde haklı bir tepkiyi 'sönümleme' işlevi içerme ihtimalinin de" (24 Şubat 2016) göz ardı edilmemesi gerektiğinin altını çizmiştir. Öte yandan, 2015 yılı Ağustos ayında *Hürriyet* gazetesinden ayrıldıktan sonra *T24*'te yazmaya başlayan Yalçın Doğan

435 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

ise, "İkinci Gezi: Cerattepe zaferi" başlıklı yazısında, sözü edilen görüşmenin Cerattepe'deki direnişin dünya basınına yansımalarının ardından Başbakanın "çaresiz, artık mecbur kalarak" yapıldığını belirtmiştir. Doğan, yapılan görüşme sonucunda, yasal sürecin tamamlanmasına kadar maden ocağında hiçbir faaliyetin yapılmayacağı kararının çıkmasını "Cerattepe direnişinin zafere ulaşması olarak" (Doğan, 25 Şubat 2016) yorumlamıştır.

Cerattepe direnişini sınıfsal çelişkiler çerçevesinde değerlendiren *Evrensel* gazetesi köşe yazarı Nilgün Tunçcan Ongan, "Doğama, işime, cebime dokunma!" başlıklı yazısında, Cerattepe'yi "kapitalist tahribatın ve sömürü sınırlarının insanın emek gücünü aşip tüm yaşam alanını ve insanlığın ortak varlıklarını hedefe koyacak kadar genişletilmesinin, dahası bu nesille yetinmeyip gelecek kuşakların haklarına da bugünden göz dikilmesinin son örneği" (20 Şubat 2016: 6) olarak tanımlamıştır. Artvin halkının yaklaşık 20 yıldır sermayeye karşı kararlı bir direniş sürdürdüğü Cerattepe'de, sermaye ve devlet otoritesinin kendi "sınıfsal çıkarlarının gereği" doğrultusunda hareket ettiklerini belirten Tunçcan Ongan, "bu durumda Artvin halkının yaşam alanını korumak için gösterdiği bu haklı direnişin gerisindeki derin sınıfsal çelişkiyi de göz ardı etmemek ve mücadeleyi bu bütünlük içinde sürdürmek gerektiğini" (20 Şubat 2016: 6) vurgulamıştır.

Bianet yazarı Şanver İsmailoğlu ise, "Cerattepe'nin Doğası; Kapitalizmin Doğası" başlıklı yazısında, kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla Cerattepe'nin çevre ve maden boyutunu irdelenmiştir. Bu kapsamda, bölgedeki "madensahasının yıllardır gündemde olmasının ve yıllardır yabancı şirketlerin iştahının kabarmasının ve bir türlü vazgeçilememesinin nedeninin zengin bakır içeriğinden değil zengin altın içeriğinden kaynaklandığını" belirten İsmailoğlu, kapitalizmin doğası gereği "hiçbir maden işletmecisinin orada bakırı çıkarıp, o altını bırakmayacağını" (25 Şubat 2016) ileri sürmüştür. İsmailoğlu, "altının çıkarılmasının teknik olarak açık işletme yöntemiyle mümkün olduğunu ve bunun da maden üstündeki bütün ormanın kesilmesi, toprak örtüsünün kaldırılması, yani Cerattepe'nin haritadan silinmesi anlamına geldiğini" ifade ederek kapitalist sermaye mantığının kâr artırma güdüsünün ulaşabileceği boyutları gözler önüne sermiştir.

İncelenen basılı gazeteler ve alternatif haber sitelerinde Cerattepe direnişi ile ilgili köşe yazılarında en çok değinilen konulardan biri, Artvin halkına yönelik güvenlik güçlerinin müdahaleleri olmuştur. Konunun gündeme getirilmesinde, Artvin halkının doğa ve yaşam mücadelesini destekleyen ve hükümet yetkilileri ile maden şirketini eleştiren değerlendirmeler yapılmıştır. *Hürriyet* gazetesi köşe yazarlarından Yalçın Doğan, 11 Temmuz 2015 tarihli köşe yazısının

“Artvin o sözü yediyor” alt başlıklı bölümünde, Artvin’de jandarmanın halka uyguladığı şiddetin sorumlusu olarak Artvin Valisini eleştiren ve halkın direnişini destekleyen bir değerlendirmede bulunmuştur:

“Milletin a... koyacağız” diyen Mehmet Cengiz’e ait madene tepki büyük, tam halk direnişi, çevre bilinci. Artvin Valisi direnişe jandarma dipçikleriyle cevap veriyor. 1- Halkın çıkarlarını korumak varken, Vali neden “millete küfür eden birinin yanında”? 2- Jandarma emirlere itaat etmek zorunda olsa da halka neden o kadar insafsızca davranıyor? Türkiye çok kötü yönetiliyor, gün geçmiyor ki bir yerde jandarma dipçigi, polis copu, huzursuzluk olmasın. Diyalog yok, şiddet var, birileri “milletin a... koyacağız” diyor, Artvinliler de “o sözü yediyor”, Vali’ye rağmen. (Doğan, 11 Temmuz 2015: 22)

Kanat Atkaya da yazısında Artvin halkının direnişi sürecinde yaşanan polis saldırılarını eleştirerek; “gazla, copla saldırmak” yerine halkın dinlenmesi gerektiğine ve diyalog kurulduğu takdirde haklıyla haksızın ayırt edileceğine dikkat çekmiştir:

25 yıldır verdiği tüm mücadeleleri hukuk önünde kazanmışken, “O güzelliğe dokunulmamalı” kararını defalarca aldırışken, jet hızıyla beliren bir ÇED raporuyla “arsızca sulanma cesaretine” isyan ediyor. Sesini duyuramayışına, bu haksızlığa karşı çıkışının “anarşiklik” olarak yamultulmasına, copla ve biber gazıyla üstüne, dozerlerle ormanına yürünmesini istemiyor. Biraz çaba gösteren, biraz anlamak isteyen, bir parça kulak kabartan ne kadar haklı olduklarını kolayca anlayabilir, argümanlarının sağlamlığını kabul eder. (Atkaya, 25 Şubat 2016: 8)

Evrensel gazetesi köşe yazarlarından Nilay Etiler, Hüsnü Öndül ve İhsan Çaralan da yazılarında; güvenlik güçlerinin Artvin halkına yönelik müdahalelerini ve buna izin veren AKP hükümetini ve Artvin Valisini eleştirmiştir. Nilay Etiler “Cerattepe Cerattepe” başlıklı yazısında, devlete karşı doğayı korumaya çalışan Artvin halkının bölgede madencilik faaliyetlerinin yapılamayacağına ilişkin Danıştay kararının uygulanmasını istemesi karşısında “devletin çevre illerden polis ve jandarmayı yığmasının”, dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu’nun “madenin çevreye zarar veremeyeceğini” söyleyen açıklamasının, “Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu’nun eylemcileri tehdit etmesinin” ve “havuz medyasından Sabah gazetesinin konuyu daha da ileri götürerek Artvin’de maden çıkarılmasını engellemeye çalışan grupları FETÖ, PKK ve Doğan medyası olarak ilan etmesini” şaka gibi bir durum olarak (Etiler, 23 Şubat 2016: 2) yorumlamıştır.

437 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

Hüsnü Öndül “Barışın izlenmesi ve çevre” (25 Şubat 2016: 2) başlıklı yazısında, Cerattepe’deki mücadelenin barış ve demokrasiyle olan bağına dikkat çekmiştir. Türkiye’de yürütülen birçok çevre mücadelesinde olduğu gibi Cerattepe’nin korunması için yapılan eylemlerin insan haklarının korunması ve gelişmesi için yapıldığına, korunan değerlerin insan hakları değerlerine karşılık geldiğine, ifade, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü ile arasındaki bağlantıya işaret eden Öndül, barışı ve çevreyi savunanların karşısına asker ve polisin çıkarılmasının her yerde görülen bir durum olduğunu belirtmiştir. Devletin zor aygıtlarının, “hak, hukuk, barış, özgürlük, çevre, gelişme hakkı için çırpınanlar” karşısında holdinglerin çıkarlarını korumak için konumlandığını ifade ederek; “siyasi iradenin belirtilen hak ve özgürlüklerden yana tavır almadığını” vurgulamıştır. İhsan Çaralan ise henüz hukuki süreç devam ediyorken Cerattepe’de madencilik faaliyetlerini başlatmak isteyen Cengiz Holding’in bölgeye iş makinelerini göndermesine karşı harekete geçen Artvinlilere yönelik güvenlik güçlerinin müdahalesinin yasalara aykırı olduğunu belirterek “yüzlerce polis ve jandarma komandosuyla müdahale eden Artvin Valisinin ve arkasındaki Hükümetin bir kez daha yasaları çiğnemekten çekinmediklerini” (Çaralan, 18 Şubat 2016: 3) dile getirmiştir.

Sendika.org’un 24 Şubat 2016 tarihli sayfasında yer alan ve BirGün gazetesi köşe yazarı Nihal Kemaloğlu’na ait “Bir ‘devlet projesi’ Cerattepe!” başlıklı yazıda, güvenlik güçlerinin Artvin halkına yönelik plastik mermiler ve biber gazıyla yapılan yoğun müdahalesi ve siyasi iktidarın hukuku yok sayarak Artvin’in yaşam alanlarını sermayenin yatırımlarına feda etmesi eleştirilmiştir:

‘Devlet projesi’ adı altında sözüm ona meşruluk kazandırılan ‘yağmacı birikim’ projesinin ürettiği kimyasal kirlilik ve ekolojik ölüm yüzyıllar boyu kalıcı olacaktır. Fakat malum bakır madeni ve yanında promosyon ‘altın madeni’ hakkında Rize İl Mahkemesi’nce verilmiş ret kararı ve üst mahkemede devam eden dava sürecinin ‘fiili rejim’ nazarında hiçbir kıymeti yoktu. Yani mevzu, sermayeye doğrudan ‘kamu mülkü’ transfer ve gaspı olunca da ‘mevzuat bir kenara’ koyulur. Ve ‘zeytinlik, milli park sit alanı’ dâhil işletmeye açan yeni maden yasası gereğince Çevre Bakanlığı’ndan anında temin ‘Yeni Türkiye’yi’ doğa talanıyla semirtecek binlerce ruhsat ve ÇED raporu havada uçuşurdu. (Kemaloğlu, 24 Şubat 2016)

T24 yazarı Yalçın Doğan da Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yaptığı bir araştırmada Artvin’in Türkiye’de en güvenli kent olduğu sonucuna atıfta bulunarak hükümet emriyle Artvin halkına yönelik yapılan polis ve jandarma müdahalesinin bu sonucu boşa çıkarmasını şu şekilde değerlendirmiştir: “(...) Cerattepe’de halkın direnişine karşı biber gazı, cop, TOMA, insanları yerlerde

sürüklemeler, polis ve jandarma müdahalesi sonucu yaralananların yanı sıra, Artvin’de sokaklar artık tekin değil. ‘Türkiye’nin en güvenli kenti’ halkla polisin çatışmasına tanık oluyor. Polis emrini hükümetten alıyor. Böylece AKP ‘en güvenli kenti’ de diğer kentlere benzetiyor” (Doğan, 25 Şubat 2016).

Genel olarak değerlendirildiğinde, incelenen alternatif haber siteleri ile *Evrensel* ve *Hürriyet* gazetelerinin Cerattepe direnişine ilişkin tutumunun vurgu noktaları ve değerlendirme biçimleri farklı olmakla birlikte ortak yönler barındırdığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, sosyalist sol basını temsil eden *Evrensel* gazetesi ve *Sendika.org*’da yer alan köşe yazılarında, Cerattepe direnişine kapitalist sistemin yarattığı sınıfsal çelişkiler açısından bakılarak kapitalist sistemin bir parçası olarak görülen AKP hükümetinin sermaye sınıfının çıkarlarını gözetken ekonomi politik uygulamaları ve devletin kolluk güçlerinin Artvin halkına yönelik müdahaleleri birbiriyle bağlantılı olarak değerlendirilerek sert biçimde eleştirilmiştir. Liberal sol çizgideki *Bianet* ve *T24* ile merkez/ liberal basının temsilcisi olan *Hürriyet* gazetesinde ise Artvinlilerin direnişini destekleyen, bu direniş karşısında güvenlik güçlerinin müdahalesinde yerel yöneticileri ve şirketi eleştiren bir tutumun benimsendiği saptanmıştır. Bununla birlikte, hükümet yetkililerinin bölgede yapılacak madencilik destekleyen söylemlerine ve çevreye zarar vermeyeceği yönündeki açıklamalarına karşı çıkılarak yasal ve bilimsel veriler ışığında madencilik faaliyetinin yaratacağı tahribata dikkat çekilmiştir.

Buna karşılık, *Yeni Şafak* gazetesinde ise Cerattepe direnişi, siyasal iktidarın ve şirketin söylemlerine paralel bir biçimde, bağlamından kopartılarak ve önemsizleştirilerek ele alınmıştır. Bu kapsamda, Özlem Albayrak’ın “Devirmeci çevrecilik” başlıklı yazısında, Artvinlilerin Cerattepe’de siyasi ve ideolojik saiklerle hareket ettiği ileri sürülerek hükümet ve şirket yetkililerinin “zararsız madencilik” söylemlerine referansla Cerattepe’deki madencilik faaliyetinin “getirileri” öne çıkarılmıştır. Artvin halkının bu getirilerin farkında olmadığını ifade eden Albayrak, Artvinlilerin sırf sol eğilimli ve AKP projelerine karşı oldukları için eylem yaptıklarını iddia etmiştir:

Artvin Cerattepe’de çıkarılmayı bekleyen 17 milyon tonluk bakır madeni var; ama Artvinliler madene itiraz ediyor, eylem yapıyor, bölgeye kimseyi yaklaştırmıyor. [...] Yüzde yüz oranında dışarıya bağımlı olduğumuz doğalgaz hattı Kafkasör’e kadar götürüldü mü, bilmiyorum ama eğer evlerde doğalgaz kullanılmıyorsa; Artvin’i bilen bilir; dağlıktır; yaylalardaki ahali tıpkı eskiden yaptığı gibi; ormanlardan odun kesip kuzine sobasında yakıp, hem ısınıp, hem yemek pişiriyordur. Bölge, Hopa’sından Şavşat’ına dek sol eğilimlidir ve bu insanların AK Parti projelerine karşı eylem yapması kanaatimce anlaşılır bir

439 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

durumdur. Ekranlarda görüntülerini izlediğimiz yaşlı kadın hem hükümet karşıtı olduğu, hem de hayvanlarının otladığı meranın elinden gitmesini istemediği için protestodadır. O maden sayesinde yüzlerce kişiye iş imkânı sağlanacağını, bakır çıkarılırken siyanür kullanılmayacağını, heyelan riskinin önleneceğini, madenin teleferikle Borçka'ya indirileceğini ve bölgeye kesilen ağaçların üç katı oranında ağacın dikileceğini bilmiyordur belki de. Doğayı koruma protestosuna barikat hazırlamak için ağaç kesmenin kocaman çelişkisini de görmüyordur yolun ortasına tomruk istiflemiş Karadenizli. Olabilir, sorun yok, hatta bu sevimli bile gelebilir bendeniz gibi Artvinli birine... (Albayrak, 24 Şubat 2016: 18)

Yazısının devamında ise Cerattepe'de madene karşı olanlar ve halkın direnişine destek verenlerin eylemliliklerini "Gezi'nin provası" olarak değerlendiren Albayrak, Cerattepe direnişindeki asıl meseleyi bağlamından kopararak demokratik sol muhalefetin ideolojik ve sınıfsal eleştirisine dönüştürmüştür:

Sentetik bir çevrecilik, sentetik bir emekçi dostluğu var Gezi'den bu yana. Çünkü elitizmle, toplumun değerlerini küçümsemekle, dine saldırmakla, başörtülü kovalamakla, sakallı taciz etmekle hükümetin yıkılamayacağı anlaşıldı; eh "dindarı seviyormuş" gibi yapmaya da tahammül edemediklerinden, kendilerini işçi-emekçi; doğa-ağaç sevdasına vurdu "devirmeci grup". Ve buldukları hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar. Bakıyorsunuz, Soma'da işçiler öldü, inşaatta asansör düştü, bunlar devrede; bir maden ya da nükleer santral fikri ortaya atıldı, atanamamış çevreciler eylemde... Ama özledikleri şey daha yeşil ya da daha eşit bir dünya değil; Türkiye'nin Erdoğan öncesi döneme geri dönmesi. ... "Direnmek" kelimesi Paris Komününden bu yana bu kadar sıklıkla hiçbir ülkede kullanılmamıştır belki de. Ama Türkiye'de asla gerçek bir Paris Komünü tecrübesi yaşamayı, devrim yapıp düzeni değiştirmeyi başaramayacaklar. Çünkü "devrimciler" in amaçları "düzen" in değişmesi değil; hükümetin gitmesi; sınıf mücadelesiyle, sömürüyle de ilgileri yok; çünkü kendileri bizzat beyaz üst-orta tabakanın şımarık çocukları... (Albayrak, 24 Şubat 2016: 18)

Albayrak, Erdoğan dönemi öncesi "eski Türkiye" özlemi içerisinde olduklarını ileri sürdüğü ve "Devirmeci grup" olarak nitelendirdiği sol muhalefetin çevre/yaşam ve emek savunusunu "hükümeti devirmek" hedefi olarak yorumlayarak siyasal iktidarın toplumsal muhalefeti değersizleştiren tutum ve söylemine köşesinde yer vermiştir. Özetle, *Yeni Şafak* gazetesindeki köşe yazılarında THY Grevi ve Cerattepe direnişi konusunda benimsenen yaklaşımın, toplumsal muhalefetin ve aktörlerinin "darbecilik", "din düşmanlığı", "hükümet karşıtlığı", "elitlik" gibi kavramlarla çerçevelendirilerek siyasal iktidarın ve sermayenin kendi çıkarlarını korumak için gizlediği sınıfsal eşitsizlikleri ve sınıf çelişkilerini görünmez kılmaya yönelik olduğunu söylemek mümkündür.

Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin 440 Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

Sonuç

Bu çalışma, tarihsel ve toplumsal bir gerçeklik olarak işçi sınıfı ve mücadelesinin post-modern kuramlarca reddinin yaygınlık kazanması karşısında medyanın rolünü ve işlevini sorgulamaktadır. Genel anlamda toplumsal hareketlerin ve özellikle sınıf temelli hareketlerin geleneksel yaygın medyadaki temsilinin sorunlu olduğu bilinen bir gerçek iken; internetin sunduğu olanaklara sahip alternatif haber sitelerinin bu konuda benimsedikleri tutumun vurgulanması medyanın ideolojik işlevinin sorgulanmasında önemli uğrak noktalarından birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, THY grevi ve Cerattepe direnişi özelinde, geleneksel ve yeni toplumsal hareketlerin basılı gazeteler ve alternatif haber sitelerindeki sunumu köşe yazıları bağlamında eleştirel ekonomi politik yaklaşım çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Çalışmada elde edilen sayısal bulgulara göre, incelenen gazetelerdeki köşe yazılarında Cerattepe direnişine daha fazla yer verilirken, alternatif haber sitelerindeki köşe yazılarında her iki konu eşit oranda yer almıştır. Bu kapsamda, basılı gazetelerde THY greviyle ilgili toplam 13, Cerattepe direnişisiyle ilgili 21 ve alternatif haber sitelerinde ise her iki konuyla ilgili toplamda 10'ar köşe yazısına rastlanmıştır. THY grevini konu alan köşe yazılarının daha fazla olduğu *Evrensel* gazetesi ve *Sendika.org*, Cerattepe direnişisiyle ilgili köşe yazılarında da sayısal olarak öne çıkmıştır. *Hürriyet* gazetesinde Cerattepe direnişisiyle ilgili daha fazla köşe yazısına (12) rastlanmıştır. Ancak, içeriklere bakıldığında 12 köşe yazısından 5'inde konu doğrudan ele alınmış, 7'sinde ise farklı konuların ele alındığı köşe yazılarının içerisinde Cerattepe direnişi alt başlık halinde kısa bir şekilde yer almıştır. Diğer taraftan, alternatif haber sitelerinde yer alan köşe yazıları, THY grevi ve Cerattepe direnişisine ilişkin farklı gazetelerde yayınlanmış yazılardan oluşmaktadır. Bu kapsamda, her iki konuyla ilgili köşe yazısı en az T24'te ve en fazla *Sendika.org*'da yer almıştır.

THY grevi ve Cerattepe direnişisiyle ilgili köşe yazılarının içeriklerine bakıldığında ise ana akım medyada sınıf temelli hareketlerin yeni toplumsal hareketler karşısında ideolojik açıdan ayrımcılığa uğradığı gözlenmiştir. Bu bağlamda, incelenen medya kuruluşları özelinde, sınıf mücadelelerinin sona erdiğini ileri süren post-modernist görüşlerin yaygın medya aracılığıyla yeniden üretildiğinden söz edilebilir. THY grevi özelinde *Hürriyet* ve *Yeni Şafak* gazetesinin işçi sınıfının ve mücadelesinin tarihsel ve toplumsal gerçekliğini yok sayan, değersizleştiren, demokratik ve anayasal hakkın kullanımını suç unsurlarıyla çerçeveleyerek kriminalleştiren yaklaşımı, post-modernist bakış açısının "sınıftan kaçışı"nın somut örneğini sunmaktadır. Bir başka deyişle, merkez/liberal ve İslamcı muhafazakâr basın, Türkiye'de işçi sınıfı

441 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

hareketlerinin sona erdiğini ve sınıf bilincinin olmadığını ileri süren görüşlerle benzer bir anlayışa sahip olduğunu, bağlamından kopuk ya da çarpıtılarak sunulan sınıf hareketlerinin olumsuzlanmasında etkin ideolojik aygıtlar olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, ana akım medyada yer alan köşe yazılarında Cerattepe direnişinin temelinde yatan sınıf çelişkisini göz ardı eden anlayış, teorik alanda post-modern toplumların temel sorunlarının ve çatışmalarının ekonomik temellerden kaynaklanmadığını savunan görüşlerin yansımaları olarak okunabilir. Özellikle *Yeni Şafak* gazetesinde konuyla ilgili köşe yazısında, Cerattepe halkının yaşam alanlarını ve yaşama haklarını korumaya yönelik eylemlerinin siyasal iktidara yöneltilmiş bir tehdit olarak sunulması, Artvin’de madencilik faaliyetlerine izin verilmesinin altında yatan iktidar ve sermayenin sınıfsal çıkarlarının önceliğini gizlemektedir. Diğer taraftan, *Hürriyet* gazetesindeki köşe yazılarında Cerattepe direnişi olumlu bir biçimde yer almış ancak, bir bütün olarak iktidar-sermaye ilişkisinden ve sınıfsal çelişkilerden bağımsız olarak doğanın korunmasına ve doğasına sahip çıkan halka müdahale edilmemesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Bu noktada, özellikle sosyalist sol basın ve alternatif haber siteleri, işçi sınıfının ve sınıf temelli hareketlerin toplumsal gerçekliğinin kamuoyuna doğru yansıtılması bakımından önem taşımaktadır. Sermaye ve iktidar çıkarlarından bağımsız sosyalist sol basın, işçi sınıfının ve mücadelesinin görünür kılınması, kapitalist sistemin yaşamın tüm alanlarında artan bir biçimde egemen hale geldiği bir ortamda sınıf siyasetinin her zamankinden daha çok geçerliliğini koruduğuna dikkat çekmesi bakımından önem kazanmaktadır. Sözü edilen sosyalist haber medyasında gerek işçi sınıfının gerekse çevre hareketlerinin daha makro düzeyde irdelendiği, ayrıca bu tür hareketlerin ortaya çıkmasına neden olan ve görünmez kılınmaya çalışılan ekonomi politik dinamiklerin kamuoyunun bilgisine sunulduğu ve bu konuda toplumsal bilincin yükseltilmesi ile kamusal yararın öncelenmesinde bir karşı hegemonya alanının oluşturulmaya çalışıldığı gözlenmiştir.

Sonnotlar

1 Bu çalışma, Prof. Dr. Erdal DAĞTAŞ’ın danışmanlığında yürütülen ve Nursen AYDIN tarafından hazırlanan “Sınıflar, Toplumsal Hareketler ve Medya: Türk Hava Yolları Grevi ile Cerattepe Direnişinin Medyadaki Sunumu” başlığıyla 2021 yılında sunularak kabul edilen doktora tezinden üretilmiştir. Bu tez çalışması, Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Komisyonu tarafından kabul edilen 1808E278 no’lu proje kapsamında desteklenmiştir.

2 Türk medya sektörü, AKP’nin iktidara geldiği 2002 yılından sonra gerek yapısal

gerekse ideolojik olarak büyük bir değişim ve dönüşüm geçirmiştir. AKP döneminde, medya politikaları genel olarak üç strateji üzerine kurulmuştur: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) başrol oynadığı *fethetme*; iktidara yakın sermaye gruplarının oluşturduğu *teşkil etme*; ana akım medyaya iktidar yanlısı gazetecilerin, yöneticilerin girmesiyle birlikte merkez medyanın soğurulması ve bu yolla aşamalı olarak AKP yanlısı hale getirme sürecini kapsayan *zapt etme* stratejileridir (Ayan, 2019: 299). Bu kapsamda, *Hürriyet*'in AKP iktidarı döneminde zapt edilmesinin en önemli aracı vergi cezaları olmuştur. Doğan Grubu, 2009 yılında iktidarın verdiği ağır vergi cezası sonrasında küçülmeye giderek öncelikle 2011 yılında *Star TV*'yi Doğuş Grubu'na, *Milliyet* ve *Vatan* gazetelerini AKP'ye yakın Demirören Holding'e satmıştır. Bununla birlikte, bünyesindeki gazete ve televizyonlarda iktidara muhalif medya çalışanları tasfiye edilerek boşalan yerlere AKP yanlısı isimler getirilmiştir. Doğan Medya Grubu, 2018 yılında aralarında *Hürriyet*'in de bulunduğu birçok medya kuruluşuyla birlikte Demirören Holding'e satılmıştır. Bu satışla birlikte, Türkiye'deki medyanın büyük bir oranı AKP iktidarına yakın sermaye gruplarının eline geçmiştir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan THY grevinin (2013) ve Cerattepe direnişinin (2016) gerçekleştiği dönemde *Hürriyet* gazetesini hâlâ Doğan Grubu bünyesinde yer alıyordu. Bu bağlamda, gazetelerin konumlandırılmasında o dönemdeki mevcut durum göz önünde bulundurulmuştur. Kaldı ki, Doğan Medya Grubu'nun Demirören Holding bünyesine geçmesinin ardından günümüzde *Hürriyet* gazetesinin, doğrudan iktidar yanlısı *Yeni Şafak* gazetesi ile aynı konuma geldiğini söylemek mümkündür.

3 Türkiye'de 2002 sonrasında medyanın mülkiyet ve kontrol ilişkilerinin bütünüyle değişmesi sonrasında iktidar yanlısı ana akım medyanın hâkimiyeti söz konusu olmuştur. Dolayısıyla, özellikle ana akım medyanın ideolojik temsil açısından sınıflandırılmasında farklılıklar ortadan kalkarak içeriklerin iktidarı destekleyen yönde tek tipleştiği görülmektedir. Diğer taraftan, ana akım medyadaki ekonomi politik dönüşüme koşut olarak çok sayıda alternatif haber sitesi kurulmuştur. Nitekim gerek ana akım medyada ideolojik temsilin tek tipleşme eğiliminde olması gerekse alternatif haber sitelerinin çok sayıda olması nedeniyle üç basılı gazete ve üç alternatif haber sitesi bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

4 Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (2012). Kanun No. 6356, 07.11.2012 tarihli ve 28460 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121107-1.htm>. Son Erişim Tarihi, 10.03.2021.

Kaynakça

Albayrak Ö (2016). Devirmeci Çevrecilik. *Yeni Şafak*, 24 Şubat, 18.

Alphan M (2016). Cari Açık Açılır, Kapanır, Cerattepe Yarası Kapanmaz. *Hürriyet*, 22

443 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

Şubat, 5.

Alphan M (2016). Verilen Sözler Artvin’i Kurtarır mı?, *Hürriyet*, 27 Şubat, 7.

Atkaya K (2016). Saldırmadan Konuşalım İşte. *Hürriyet*, 25 Şubat, 8.

Ayan V M (2019). *AKP Devrinde Medya Âlemi*. İstanbul: Yordam Kitap.

Aydoğanoglu E (2013). Grev Kırıcılığı. *Evrensel*, 16 Mayıs, 5.

Bell D (1976). Welcome to the Post-industrial Society. *Physics Today*, 29(2), 46-49.

Bell D (1999). *The Coming of Post-industrial Society*. New York: Basic Books.

Boykoff J (2006). Framing dissent: Mass-media Coverage of the Global Justice Movement. *New Political Science*, 28(2), 201–228. <https://doi.org/10.1080/07393140600679967>, Son Erişim Tarihi: 26.11. 2019.

Cansen E (2013). Greve Katılmama Hakkı. *Hürriyet*, 18 Mayıs, 31.

Cissel M (2012). Media Framing: A Comparative Content Analysis on Mainstream and Alternative News Coverage of Occupy Wall Street. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 3(1), 67-77, <https://pdfs.semanticscholar.org/8e8f/bc209f86e3f93fd7490fc8607f4eaf3cd8d4.pdf>, Son Erişim Tarihi: 11.12. 2019.

Curran J (1997). Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme. İçinde: S İrvan (der.), *Medya, Kültür, Siyaset*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları/Ark Kitapları, 139-197.

Çaralan İ (2016). AKP Hükümeti Kimin Hükümeti? *Evrensel*, 18 Şubat, 3.

Çelik A (2013). Bir Grevfobi Öyküsü: Bütün Yönleriyle THY Grevi. *T24*, 9 Temmuz. <https://t24.com.tr/yazarlar/aziz-celik/bir-grevfobi-oykusu-butun-yonleriyle-thy-grevi,7030>, Son Erişim Tarihi: 27.04.2019.

Çetinkaya Y D (2015). Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. İçinde: Y D Çetinkaya (der), *Toplumsal Hareketler, Tarih, Teori ve Deneyim*, 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 25-71.

Dağtaş E (2008). Medya ve Demokrasi Ekseninde Tabandan Yükselen Çığlık: Sivil İtaatsizlik Üzerine Bir Değerlendirme. İçinde: E. Dağtaş (der), *Türkiye’de Sivil İtaatsizlik*,

Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448. 444

Toplumsal Hareketler ve Medya, Ankara: Ütopya Yayınları, 27-78.

Dağtaş E ve Yıldız M E (2016). Grevler ve Sosyal Ağlar: Olanaklar ve Zorlukların “Metal Fırtına” Direnişi Üzerinden Değerlendirilmesi. İçinde: E Dağtaş (der), *Özgürleşmenin Yolları*, Ankara: Ütopya Yayınları, 86-122.

Doğan Y (2013). İşçi Aleyhinde Ama İşçi Başkanı. *Hürriyet*, 10 Aralık, 10.

Doğan Y (2015). Artvin O Sözü Yediriyor. *Hürriyet*, 11 Temmuz, 22.

Doğan Y (2016). İkinci Gezi: Cerattepe Zaferi. *T24*, 25 Şubat. <https://t24.com.tr/yazarlar/yalcin-dogan/ikinci-gezi-cerattepe-zaferi,13962>, Son Erişim Tarihi: 10.05.2021.

Doğu B (2015). Comparing Online Alternative and Mainstream Media in Turkey: Coverage of the TEKEL Workers Protest Against Privatization. *International Journal of Communication* 9, 630-651. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/3443>, Son Erişim Tarihi: 11.11.2019.

Drucker P F (1993). *Post-capitalist Society*. New York: Routledge.

Durmaz İ S (2013). THY’de Grev Zamanı. *Evrensel*, 15 Mayıs, 5.

Durmaz İ S (2013). ‘Vahşi Grevler’ ve Direnişlere Doğru! *Evrensel*, 17 Mayıs, 5.

Dursun Ç (1998). Türkiye’de İşçi Sınıfı Kimliğinin Medyada Temsili 1970-1997. *Toplum ve Bilim*, (78), 210-241.

Epikman M (2007). Özelleştirme Sürecinde Tüpraş İşçi Eylemlerinin Yazılı Basına Yansımaları. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Etiler N (2016). Cerattepe Cerattepe. *Evrensel*, 23 Şubat, 2.

Evren S (2013). THY Grevi Abluka Altında. *Bianet*, 17 Mayıs. <http://bianet.org/bianet/siyaset/146671-thy-grevi-abluka-altinda>, Son Erişim Tarihi: 21.01.2020.

Giddens A (1999). *İleri Toplumların Sınıf Yapısı*. Çev. Ö Baldık. İstanbul: Birey Yayıncılık.

Gitlin T (1980). *The Whole World is Watching*. Berkeley: University of California Press.

Gürtaş A (1994). Haber Metinlerinin Söylemsel Analizi Üzerine Bir Çalışma: Haberin

445 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansımaları: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

Tarafsızlığı Açısından Türk Basınında Temizlik İşçileri Grevi. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.

Hackett R A ve Carroll W K (2006). *Remaking Media: The Struggle to Democratize Public Communication*. New York: Routledge.

Hall S (1995). Yeni Zamanların Anlamı. İçinde: S Hall ve M Jacques (der.), *Yeni Zamanlar: 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi*, Çev. A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 105-124.

Harvey D (2014). *Postmodernliğin Durumu*. 7. Baskı, Çev. S Savran. İstanbul: Metis Yayınları.

Inglehart R ve Flanagan S C (1987). Value Change in Industrial Societies. *The American Political Science Review*, 81(4), 1289-1319.

İnal A (1994). Haber Üretim Sürecine İki Farklı Yaklaşım. İçinde: *İLEF Yıllık'93*, Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 155-177.

İnsel A (2015). "Tikelci Evrensellik" Mümkün mü? İçinde: E. Laclau (Yazar), *Evrensellik, Kimlik ve Özgürleşme* 4. Baskı, Çev. E Başer, İstanbul: Birikim Yayınları, 7-14.

İsmailoğlu Ş (2016). Cerattepe'nin Doğası; Kapitalizmin Doğası. *Bianet*, 25 Şubat. <http://bianet.org/bianet/siyaset/172398-cerattepe-nin-dogasi-kapitalizmin-dogasi>, Son Erişim Tarihi: 21.01.2021.

Kaner Koç N (2012). Türkiye'deki Yazılı Basında Tekel İşçi Eyleminin Sunumu. *Çalışma ve Toplum*, 35(4), 189-215.

Kellner D (2004). Tabandan Küreselleşme: Radikal Demokratik bir Teknopolitikaya Doğru. İçinde: M. Özbek (Ed), *Kamusal alan*, İstanbul: Hil Yayınları, 715-735.

Kemaloğlu N. (2016). Bir 'devlet projesi' Cerattepe!. *Sendika.org*, 24 Şubat. <https://sendika63.org/2016/02/bir-devlet-projesi-cerattepe-nihal-kemaloglu-birgun-331134/>, Son Erişim Tarihi: 10.05.2021.

Kumar D (2005). "What's Good for UPS is Good for America": Nation and Class in Network Television News Coverage of the UPS Strike. *Television & New Media*, 6(2), 131-152. <http://tvn.sagepub.com/content/6/2/131>, Son Erişim Tarihi: 24.11.2019.

Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

Lee M A ve Solomon N (1991). *Unreliable Sources: A Guide to Detecting Bias in News Media*. New York: Carol Publishing Group.

Mater Ç (2013). Hani Grev Aksatmıyordu? *Bainet*, 28 Mayıs. <http://bianet.org/bianet/emek/146958-hani-grev-aksatmiyordu>, Son Erişim Tarihi: 28.04.2021.

Mattoni A (2016). *Media Practices and Protest Politics: How Precarious Workers Mobilise*. London: Routledge.

McCarthy J D vd. (1996). Images of Protest: Dimensions of Selection Bias in Media Coverage of Washington Demonstrations, 1982 and 1991. *American Sociological Review*, (61)3, 478-499. www.jstor.org/stable/2096360, Son Erişim Tarihi: 11.11.2019.

Melucci A (2007). Yeni Toplumsal Hareketler: Sosyolojik Bir Yanılgı Üzerine Düşünceler. İçinde: H Erbaş (der), *Fark/Kimlik Sınıf*, Çev. M K Coşkun, Ankara: Eos Yayınları, 89-104.

Öndül H (2016). Barışın İzlenmesi ve Çevre. *Evrensel*, 25 Şubat, 2.

Özdil Y (2013). Teheyyersen. *Hürriyet*, 16 Mayıs, 3.

Özer Ö (2001). Kazanılmış Hakkın Tersine Çevrilmesi: 1 Mayıs 1996 Olaylarının Türk Basınında Sunumu. *Gazi İletişim Dergisi*, (9), 107-135.

Özsever A (2013). THY Grevine Güçlü Destek Şart. *Sendika.org*, 22 Mayıs. <https://sendika63.org/2013/05/thy-grevine-guclu-destek-sart-atilla-ozsever-yurt-109600/>, Son Erişim Tarihi: 21.01.2020

Özsever A (2013). AKP'nin Grev Kırıcılığıyla Mücadele. *Sendika.org*, 18 Mayıs. <https://sendika63.org/2013/05/akpnin-grev-kiriciligiyla-mucadele-atilla-ozsever-yurt-108948/>, Son Erişim Tarihi: 21.01.2020.

Pakulski J (2007). Toplumsal Hareketler ve Sınıf: Marksist Paradigmanın Çöküşü. İçinde: H Erbaş (der), *Fark/Kimlik Sınıf*, Çev. M K Coşkun, Ankara: Eos Yayınları, 31-71.

Savaş A (2013). Sendikal Kriz-I: Deniz Bitiyor. *Sendika.org*, 21 Mayıs. <https://sendika63.org/2013/05/sendikal-kriz-i-deniz-bitiyor-alpaslan-savas-sol-109490/>, Son Erişim Tarihi: 15.05.2021.

Savran S (2011). *Türkiye'de Sınıf Mücadeleleri, Cilt I: 1908-1980*. 3. Baskı, İstanbul: Yordam Kitap.

447 Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.

Sezer S (2013). THY Grevcileri Nasıl Döner? *Evrinsel*, 29 Haziran, 6.

Stevenson N (2015). *Medya Kültürleri, Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*. 2. Baskı, Çev. G Orhon ve B E Aksoy, Ankara: Ütopya Yayınları.

Şen A F (2011). Kültürel Kimlikler Karşısında Sınıf Kimliğinin ve İşçi Sınıfı Kimliğinin Medyada Temsili (Tekel İşçi Eylemi Örneği). *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (33)87-112.

Şen A F (2012). Toplumsal Hareketler ve Medya: "Wall Street İşgali"nin Medyada Temsili. *Global Media Journal Turkish Edition*, 2, 138-167.

Şen A F ve Çetinkaya A (2013). Medyada Sınıf Temsilleri: "1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü" Haberleri Üzerine Bir Çözümleme. *Akdeniz İletişim*, (19), 78-93.

Tirman C (2007). Representations of Labor Protests Against Privatization in Turkish Press: The Cases of SEKA and TÜPRAŞ. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Timisi N (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Toker Ç (2016). Devletleşmiş Şirket. *Sendika.org*, 22 Şubat. <https://sendika63.org/2016/02/devletlesmis-sirket-cigdem-toker-cumhuriyet-330758/>, Son Erişim Tarihi: 10.05.2021.

Toker Ç (2016). Devletleşmiş Şirket-2. *Sendika.org*, 24 Şubat. <https://sendika63.org/2016/02/devletlesmis-sirket-2-cigdem-toker-cumhuriyet-331116/>, Son Erişim Tarihi: 10.05.2021.

Tunçcan Ongan N (2016). Doğama, İşime, Cebime Dokunma! *Evrinsel*, 20 Şubat, 6.

Urry J (1995). Örgütlü Kapitalizmin Sonu. İçinde: S Hall ve M Jacques (der.), *Yeni zamanlar: 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi*, Çev. A Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 95-104).

Yaylagül L (2016). [Eski ve Yeni] Toplumsal Hareketlerin Ekonomi Politikası. İçinde: E Dağtaş (der), *Özgürleşmenin Yolları*, Ankara: Ütopya Yayınları, 123-149.

Yılmaz M Y (2016). Sıra 'Milletin Ormanına' Geldi. *Hürriyet*, 24 Şubat, 17.

Zengin T (2013). THY'de Grev Denemesi ya da Sendikacılığın Bitişi. *Yeni Şafak*, 30 Mayıs, 18.

Aydın N ve Dağtaş E (2022). İşçi Sınıfı ve Mücadelesinin Post-modernist Reddinin Medyadaki Yansıması: THY Grevi ve Cerattepe Direnişi Örneklerinin Karşılaştırılması. *Mülkiye Dergisi*, 46(2), 407-448.